Natur & miljø

1.2021 | Et magasin fra Naturvernforbundet

© Carl & Venner

Vi sparte 950 GWh energi i 2020

Gjenvinning av vrakbiler sparer energi tilsvarende strømforbruket til alle togene i Norge - to ganger!*

138 203 bilvrak ble material- og energigjenvunnet i Autoretur-nettverket i 2020. Gjenvinningen gjør oss til en av Norges største leverandører av nytt, gjenvunnet råmateriale inn i sirkulærøkonomien.

138 203 bilvrak kom inn til våre biloppstillingsplasser i 2020. 184 583 tonn kasserte biler ble altså til noe nytt.
Over 7 000 tonn gikk direkte til ombruk og 177 462 tonn gikk til ren materialgjenvinning. Det vil si at gjenvinningsgraden for en hel bil var 97,6 prosent i 2020. Ganske utrolig at bare 2,4 prosent av bilen blir til overs!

En liten fraksjon av materialene fra norske vrakbiler går til energigjenvinning. Energigjenvinnings-prosessene sørger for å spare inn store mengder energi. I 2020 tilsvarte denne energibesparingen i Autoreturnettverket 950 GWh - dobbelt så mye energi som alle Norges elektriske tog bruker per år - på det omtrent 2 500 km lange elektrifiserte jernbanenettet!

Andre materialer fra de kasserte vrakbilene, går videre til å bli helt andre ting som kumlokk og annet støpegods, til husisolasjon, til hagemøbler i plast, til stekepanner og kokekar, til kleshengere, stoler og handlevogner, til sykkelstativ i Trondheim og Bergen.

Når de nye produktene, laget av gjenvunnede bilvrak kasseres på nytt, går de nok en gang inn i kretsløpet og blir til nye ting - igjen - et nesten evig kretsløp. I 2020 ble 87,8 prosent av materialene i norske vrakbiler gjenvunnet (inkludert ombruk og materialgjenvinning). Autoretur er derfor en av de største leverandørene av resirkulerte råvarer i Norge og en viktig del av sirkulærøkonomien.

Gjenvinning av bil - bra for deg, bra for kloden og bra for alle som er opptatt av et bærekraftig samfunn.

**Norske togs strømforbruk per år er cirka 500 GWh. Autoreturs energibesparelse er henholdsvis elektrisitet og varme. Hvor mye av hver avhenger av energimiksen ved produksjonen av råvarene. Men for å beregne energibesparelsen har det ikke noen betydning hvilken energiform som spares. Dette har imidlertid betydning for CO2-besparelsen, og er følgelig tatt hensyn til i beregningen av sparte CO2-utslipp. https://www.banenor.no*

autoretur.no

Kilder: Autoretur Miljørapport 2020, Autoretur Årsrapport 2020, banenor.no, autoretur.no, Bilretur AS, Bilgjenvinning, Norsk Gjenvinning Metall.

AUTORETUR
Bilbransjens eget returselskap

- en av Norges største råvareleverandører

Aktuelt

8 Naturvernforbundets nye leder Truls Gulowsen er ikke redd for å legge lista høyt. Han vil jobbe for et større og mer slagkraftig forbund, for å redde natur, miljø og klima.

Foto: Fartein Rudjord

4 Landsmøte sammen, hver for seg
8 Speidergutt til topps
48 Møt den nye vindkraftgeneralen
53 Spis naturen
60 Bøker om vind og skog

Tema

Foto: Tor Bjarne Christensen

26 Stolte skoger står for fall. Vil årets stortingsvalg gi bedre vilkår for gammelskogen?

13 Tema: Stortingsvalget 2021
14 Naturvernforbundets partiguide
22 Energibyrå med oljeskepsis
26 Skogenes siste sang
32 Vei, vei, vei, vei og våtmark
38 Ingen sikkerhet for våre fjorder
40 Hvordan spare energi?
42 Historien om en reparasjon

Faste spalter

6 Leder: Olje på oppløpssiden
36 Kronikk: Naturens rettssikkerhet
63 Leders hjørne
64 Organisasjonsspalten
65 Tegneserier
65 Quiz

«– Dette er egentlig ganske enkelt. For å få en grønnere politikk må folk rett og slett stemme på partier som skårer høyt i denne undersøkelsen. Og så trenger vi regjeringsalternativer der disse inkluderes eller får en maktposisjon.»

Fagsjef Holger Schlaupitz, Naturvernforbundet

Foto: Fartein Rudjord

Førsteside

Eivind Stoud Platou/Handverk

Det var her vi skulle ha vært. Bilde fra markering på Engebøfjellet ved Førdefjorden i 2017.

Foto: Thorleif Jacobsen

Unikt landsmøte

Hengen 23. – 25. april arrangerte Naturvernforbundet digitalt landsmøte. Nær 200 delegater valgte ny leder, nytt sentralstyre, oppdaterte vedtekter og nytt arbeidsprogram, uten å møtes.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Egentlig skulle landsmøtet ha vært arrangert i Førde i april 2020. Med politiske verksteder, taler, festmiddag og utflukt til Førdefjorden. Pandemien satte en stopper for at det kunne arrangeres på vanlig vis, og når ledelsen skjønte at også våren 2021 ville bli preget av pandemien måtte planleggingen endres.

– Vi hadde et håp om å kunne samle hele organisasjonen til landsmøte i april 2021. Det ble raskt ganske tydelig at det ikke var mulig slik vi var vant til, derfor planla vi et desentralisert landsmøte, der delegater fra ulike regioner skulle samles på syv forskjellige steder i Norge. Etter nyttår kom det flere lokale smitteoppblomstringer, og vi så at disse i verste fall kunne føre til at landsmøtet igjen måtte avlyses. Vi måtte over på plan C som var et heldigitalt landsmøte, forteller John Magne Pedersen Tangen, organisasjonsrådgiver i Naturvernforbundet og ansvarlig for landsmøtet.

Samlet i egne stuer

Noe slikt har ikke skjedd før i forbundets historie. Nær 200 delegater, samlet, men i sine egne stuer, forbundet via Zoom og GoPlenum. De tekniske løsningene ble gjennomgått på et eget prøvelandsmøte, og de som hadde ansvaret for den tekniske gjennomføringen satt sammen på et hotell i Asker. Ellers ble alle oppgaver gjort hjemmefra.

– Litt dramatikk ble det da brannalarmen gikk på hotellet. Men vi er godt fornøyd med gjennomføringen, og delegatene var raske til å lære seg de nye, tekniske løsningene, forteller Magnus Storvoll Strømseth, teknisk ansvarlig for landsmøtet.

Lederkamp og to nestledere

Vedtektene ble revidert på flere punkter under landsmøtet. Den mest synlige endringen åpnet for at Naturvernforbundet kunne velge to nestledere, og valgkomiteen hadde to alternative forslag på lur, avhengig av om vedtektsendringen gikk gjennom eller ikke. Det gjorde den, og de to nye nestlederne Pernille Hansen og Synnøve Kvamme ble stemt inn med store sifre. På lederposisjonen ble det kampvotering mellom Truls Gulowsen, som var foreslått av valgkomiteen, og tidligere leder Stein Malkenes, som ble foreslått av et utvalg delegater. Malkenes var leder i Naturvernforbundet fra 1993 til 1995. Gulowsen gikk av med seieren i avstemningen.

Skjerpet vindkraftpolitikk

På flere punkter har også Naturvernforbundets politikk blitt endret. I den mest kontroversielle miljøsaken de siste par årene,

Teknisk stab og ordstyrere under landsmøtet i full sving i «kommandosentralen» i Asker.

Foto: Magnus Storvoll Strømseth

vindkraft, har nå forbundet skjerpet sin politikk betydelig. Der man før var positive til vindkraft i utgangspunktet, men ville si nei til prosjekter som ødela natur, har man nå valgt å være negative som utgangsposisjon, og heller si ja hvis det dukker opp prosjekter som ikke ødelegger natur.

– Den norske modellen for vindkraftutbygging har vært helt feil. Det har vært alt for mye fokus på perfekte vindforhold, og altfor lite fokus på naturinngrepene som byggingen fører med seg. I all hovedsak har toget gått for å sette opp flere vindkraftanlegg, fordi det har vært gjort en dårlig jobb med de som allerede er bygget, sier Naturvernforbundets nyvalgte leder Truls Gulowsen.

Gruvetime og nytt arbeidsprogram

Saken om gruvedumping i Førdefjorden fikk sin egen time på landsmøtet. Natur & miljøs Tor Bjarne Christensen jobbet tett sammen med fylkesleder Anne-Line Thingnes Førsund i Sogn og Fjordane med utarbeidelsen av Førdefjordens time. Denne ga delegatene en god innføring i saken, selv om det er vanskelig å erstatte den kunnskapen man får ved å se slike utsatte områder ved selvsyn. Fire satsningsområder ble vedtatt i arbeidsprogrammet som skal gjelde frem til neste landsmøte. Under overskriften «Et slagkraftig Naturvernforbund» settes det mål om å øke til 40 000 medlemmer, øke mengden kvinnelige tillitsvalgte og rekruttere flere studenter. «Naturen – livsgrunnlaget vårt» er et satsningsområde der målet blant annet er å stanse naturskadelige vannkraft-, vindkraft- og hytteprosjekter, og berge fjordene våre fra gruveavfallsdumping. Under paraplyen «Fase ut fossil energi» skal Naturvernforbundet mobilisere for stans i all leting etter ny olje, satse på grønne arbeidsplasser og arbeide mot klima- og naturskadelige samferdselsprosjekter. Det siste punktet, «Miljøvennlig hverdag», omhandler forbruk, gjenbruk, energisparing, reparasjoner og miljøvennlig reise og fritid.

Sosialisering over Zoom

Så skulle det selvfølgelig ha vært bilder fra festmiddag, utflukter og verksteder her. En fullsatt landsmøtesal, og korridordiskusjoner om ulike forslag, vedtekter, prosjekter og satsningsområder. Det var lagt opp til sosialisering i de ulike fylkene over Zoom, men det blir jo ikke det samme som å møtes på ordentlig. Naturvernforbundet har valgt å følge sin vanlige plan for landsmøter, og skal dermed ha neste landsmøte allerede i 2022. Tør vi håpe på at det går an å møtes da? ■

På landsmøtet ble det vedtatt nytt arbeidsprogram, nytt prinsipprogram og nye vedtekter. Du finner alle disse dokumentene på nett:
https://naturvernforbundet.no/om_naturvernforbundet/arsrapporter_og_dokumenter/

Olje på defensiven

Kristian Skjellum Aas
Redaktør,
Natur & miljø

Å planlegge for norsk oljevirksomhet langt inn i fremtiden er å gamble med at verden ikke klarer å oppfylle sine klimamål

DE SISTE UKENE har oljebransjen merket hva det vil si å være en bransje som kjemper i motvind. Rapporten fra Det internasjonale energibyrået (IEA), som for første gang sier at leting etter nye olje- og gassforekomster bør stanse nå, er et hardt slag mot bransjen. Tidligere har de brukt IEAs fremskrivninger som ryggdekning for at olje og gass vil spille en viktig rolle i energiforsyningen, også etter 2050. Det kortet er nå kastet på sjøen.

Deretter kom dommen i Nederland, som holder Shell ansvarlig for å kutte utslippene fra sin virksomhet med 45 prosent. Og det gjelder ikke bare for dem selv. Dommen innfører et slags produsentansvar for oljeselskaper, så Shell holdes også ansvarlig for at deres leverandører og kunder kutter sine utslipp. Akkurat slik vi har det med andre typer avfall: Bryggeriene er ansvarlig for at tomflasker samles inn, og elektronikkbransjen er ansvarlig for at el-avfall blir håndtert forsvarlig. Er det ikke da naturlig at også oljeselskaper holdes ansvarlig for avfallet fra sitt produkt?

I den energipolitiske miljødebatten i Norge er det stort fokus, med rette, på naturødeleggelser forårsaket av fornybar energi. Og både vannkraft og vindkraft har definitivt ødelagt store naturverdier i Norge. Det er lettere å glemme at også fossil energi også påvirker naturen vår direkte. Store deler av Nordsjøen er påvirket av oljebransjens virksomhet. Den årelange kampen mot åpning av områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja var en kamp for å hindre utvinning av mer klimaskadelig olje og gass, men den var også en naturvernkamp for å ta vare på fisken, havet og næringer som med god forvaltning kan gi oss inntekter til nær sagt evig tid.

Konflikten mellom fossil energi og naturvern blir enda tydeligere i andre land, der virksomheten ikke foregår langt til havs, men på land og i fjæresteinene. Tyskland, Tsjekkia, Polen og Australia er land med store kullgruver, som har rasert natur, landsbyer og levekår for både mennesker og dyr. Oljekatastrofene ved kysten av Nigeria, som også omhandlet Shell, er et eksempel på hvor nådeløs og kynisk en bransje kan bli. Naturvernforbundet har gjort mye for å sette fokus på disse ødeleggelsene, blant annet gjennom Operasjon Dagsverk i 2017. Naturødeleggelsene fra fossil energi er enorme, selv før vi begynner å snakke om klimaendringer, støv og helseplager.

Norge er verdens 13. største oljeprodusent, så vi er ikke en liten fisk i dette vannet. Hva Norge gjør, vil bli lagt merke til internasjonalt. Når USA nå har stanset sin leting etter nye oljeressurser, er det på tide at Norge følger etter. Å planlegge for norsk oljevirksomhet langt inn i fremtiden er å gamble med at verden ikke klarer å oppfylle sine klimamål: Det vil nemlig ikke bli lønnsomt hvis Parisavtalen oppfylles. Da bør vi ikke kaste statlige penger etter oljeselskapene for at de skal lete mer, slik det ble gjort i koronakrisepakken til oljenæringen i 2020. 115 milliarder kroner ble da frigjort til nye oljeinvesteringer.

– For meg er det vanskelig å forstå at måten vi skal få til en grønn omstilling på, er å gi leverandørindustrien flere oljeoppdrag. Det er jo helt bakvendt, sa Katinka Holtsmark, postdoktor i samfunnsøkonomi ved Universitetet i Oslo, da.

Det er lett å si seg enig i det. Nå er også IEA enige. Men når får norske politikere hodet opp av borehullet? ■

Natur & miljø

Utgiver:
Naturvernforbundet
Mariboes gate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no
Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no
Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97
Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkagent: Polinor

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos medlem@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Naturvernforbundet

MILJØMERKET
3041 0923
Trykksak

Fagpressen F
OPPLAGSKONTROLLERT

NorgesGruppen

MINDRE MATSVINN

Matsvinnet i NorgesGruppens butikker er redusert med 38 prosent sammenlignet med 2015.
Det er nærmere 6700 tonn mindre mat som kastes – tilsvarende 560 fulle lastebiler.
Det er gode nyheter for klimaet!

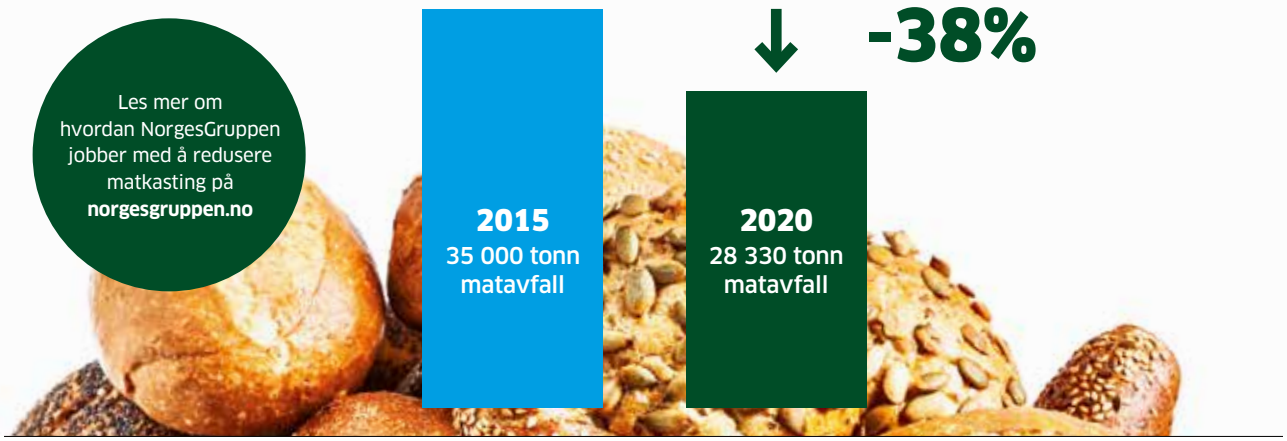

joker · Jacobs · MENY · KIWI mini pris · SPAR · ASKO · ALI KAFFE

Truls Gulowsen (47) er Naturvernforbundets nye leder

Speideren som ble aktivist

Han har aksjonert mot oljerigger, vært sersjant i Forsvaret, demonstrert for ulv blant flere tusen ulvemotstandere og saksøkt staten for oljeboring i Arktis. Nå skal Truls Gulowsen (47) lede Naturvernforbundet, og han legger ikke skjul på at han har store ambisjoner.

«Ja til ulv i norsk natur». Truls Gulowsen gikk uredd gjennom en mengde ulve-motstandere som demonstrerte utenfor Klima- og miljødepartementet i 2017.

Foto: Håkon Mosvold Larsen / NTB

Tekst og foto: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Hvilken innflytelse bør Norges eldste miljøorganisasjon ha?

Veldig, veldig mye større enn den har i dag, mener Naturvernforbundets nye leder.

En grønn linje fra 1914

Truls Gulowsen tar over som leder av Naturvernforbundet drøye 107 år etter at tre menn møttes i Domus Academica, den eldste delen av Universitetet i Oslo. Professor Nordal Wille, ekspedisjonssjef Thorbjørn Heyerdahl og skogsjef Michael Saxlund hadde forberedt seg i flere år. De skulle stifte «en landsforening for naturfredning». Den 18. februar 1914, bare noen måneder før første verdenskrig brøt ut, begynte Naturvernforbundets historie.

Meget er allerede ødelagt i vor vakre natur, ikke blot ved kulturens nødvendige fremskridt, men desværre ogsaa meget ved menneskenes uforstand, står det å lese i stiftelsespapirerene.

Bakerst i det gamle dokumentet er det en kort medlemsliste med førti navn. Idet Gulowsen overtar ledelsen av forbundet har medlemstallet steget til mer enn 35 000 personer. Det ville nok fått de tre herrene Wille, Heyerdahl og Saxlund til å finne fram både portvin og champagne. Likevel er det langt unna medlemstallet som den nye lederen vil sikte mot.

150 000 medlemmer i 2030

– Den veksten Naturvernforbundet har hatt de siste årene er imponerende. Samtidig har vi altfor få medlemmer. Jeg mener potensialet er mye, mye større. Innen 2030 bør Naturvernforbundet ha 150 000 medlemmer, sier Gulowsen.

Gjennom sin lange historie har organisasjonen aldri vært i nærheten av en slik oppslutning. Fram til 1950-årene holdt medlemstallet seg godt under tusen. På 1960-tallet økte interessen for miljøsaker, og tusenvis av miljøengasjerte meldte seg inn. En ny miljøbølge skyllet over landet på begynnelsen av 1990-tallet, da 40 000 personer var innmeldt. Det er likevel uendelig langt fra Gulowsens nye hårete mål.

Vil bygge bred folkebevegelse

Gulowsen har bakgrunn fra Greenpeace, som han ledet fram til 2019. Da han begynte i 1999 hadde organisasjonen kun 200 støttemedlemmer i Norge.

– På den tiden gjorde organisasjonen ingen verving. Men fra 2012 fikk vi klarsignal til å investere i medlemsvekst. I løpet av sju år økte medlemstallet til 20 000 medlemmer. Greenpeace var Norges mest mislikte miljøorganisasjon, likevel lot deg seg gjøre. Da burde det være mulig å gjøre den samme reisen for Norges eldste og mest troverdige miljøorganisasjon.

Innen 2030 bør Naturvernforbundet ha 150 000 medlemmer

Til sammenligning har Norges Jeger- og Fiskerforbund og Turistforeningen til sammen flere hundre tusen medlemmer, og den svenske Naturskyddsföreningen har 230 000, sier Gulowsen.

Hans mål er å gjøre Naturvernforbundet til en bred folkebevegese.

I naturkrisenes tid

Naturens Udseende forandres mere og mere i vort Fædreland, (...), og den Jordoverflade som Naturkræfterne har tildannet i Tidernes Løb, blir forandret, og ofte ødelagt ved Menneskenes Indgriben, sa professor Nordal Wille i sin berømte tale i Geografisk selskab i Kristiania i 1909.

De som stiftet Naturvernforbundet, hadde sett store ødeleggelser. Mektige fosser ble lagt i rør, urskoger ble hogd, og det var skuddpremie på store rovdyr, både på land og i havet. Flere planter og dyr, som for eksempel beveren, balanserte på randen av utryddelse.

Idet den 26. lederen i rekken tar over, er situasjonen langt mer alvorlig. Verdens land er nå stilt overfor en naturkrise og en klimakrise, og tiden begynner å bli knapp. Utslippene av klimagasser må reduseres dramatisk i årene som kommer, det trengs vidtrekkende tiltak for å stanse nedbyggingen av natur og tapet av naturmangfold må stoppes.

– Alle partier snakker om miljø og klima, men det er nesten ingen som handler. Derfor må vi jobbe hardt for å få enda mer gjennomslag. Naturvernforbundet er allerede en viktig premissleverandør for miljøpolitikk og miljøarbeid i Norge. Men hvis vi får fem ganger så mange medlemmer, kan forbundet bli en demokratisk kraft som politikerne i enda større grad må lytte til, sier Gulowsen.

Speider og aksjonist

Han vokste opp med mor og far og tre brødre i Asker, og tegner et bilde av en barndom med mye friskluft.

– I min barndom var det speiding, hytteturer og langrenn. Vi var på alle slags turer, mye i nærmarka, men også på fjellet. Det var telt, primus, bål, optimistjolle og hengekøye. Det å være på tur var friluftsliv, ikke sport, det var viktig for oss, sier Gulowsen.

Han er ikke som de to foregående lederne, som begge vokste opp i Natur og Ungdom. Både Lars Haltbrekken og Silje Ask Lundberg er tidligere ledere i Natur og Ungdom. De byttet nærmest ut tåteflaska med lenker og håndplakater, og var jevnlig med på aksjoner. Kunne de lenke seg fast for å stanse en vei eller en gruvedumping, så gjorde de det, og ble arrestert og bøtelagt, som alle gode NU-ledere skal bli. Haltbrekken havnet til og med i fengsel.

Gulowsen var med i speiderbevegelsen. Det skulle likevel vise seg at også speidergutter kjenner kunsten å være sivilt ulydige. I Greenpeace deltok han i flere slike aksjoner. Han har klatret opp i oljerigger og ledet flere store aksjoner, blant annet da Greenpeace-skipet

Naturvernforbundets nye leder vil bygge forbundet til en demokratisk kraft som politikerne i enda større grad må lytte til.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Arctic Sunrise stanset Statoils borerigg ved Bjørnøya i over 90 timer, uten å begå lovbrudd. Og han lærte raskt nok kunsten å gå med håndplakater, som da han i 2017 gikk ganske alene rett gjennom en mengde ulvemotstandere fra Hedmark, Oppland og Trøndelag. De hadde strømmet til Oslo for å demonstrere utenfor Klima- og miljødepartementet. «Ja til ulv i Norsk natur», sto det på plakaten hans.

Våknet i åttendeklasse

– Miljøoppvåkningen fikk jeg i forbindelse med et skoleprosjekt som åttendeklassing. Jeg leste i naturfagsboka Gaia om de globale miljøproblemene. Da forsto jeg ideen om kretsløp, at alt henger sammen, at vi er på helt feil kurs, sier Gulowsen.

I 1995 begynte han på Norges Landbrukshøyskole på Ås, det som i dag heter Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

– Jeg ville studere noe som kunne gjøre meg i stand til å gjøre en forskjell, det var drivkraften. Naturforvalterstudiet var en interessant blanding av natur- og miljøtemaer, det var et fint sted å studere, sier Gulowsen.

Alene i Greenpeace

I 1999 dukket det opp en mulighet som skulle stake ut kursen i livet hans. Greenpeace søkte etter en medarbeider. Han søkte, og han fikk jobben.

– Jeg skulle jobbe med klima og internasjonal klimapolitikk, det visste jeg. Det jeg ikke visste var at Greenpeace hadde én ansatt i Norge, og det var meg, forteller Gulowsen.

Greenpeace ble etablert i Norge i 1988, men i løpet av 1999 sluttet alle de ansatte. De var misfornøyde med at norgeskontoret ble innlemmet i Greepeace ➤

Sammen med Natur og Ungdoms leder Ingrid Skjoldvær saksøkte Truls Gulowsen, som da var leder i Greenpeace, staten for oljeboring i Arktis.

Foto: Christian Åslund Greenpeace

Norden. Og alene igjen satt Truls Gulowsen på kontoret i Peder Claussøns gate i Oslo. Han var slett ikke misfornøyd. Han hadde kommet akkurat dit han ville.

Vern om disse skatter

Endnu dundrer nogen fosser inde mellem fjeldvæggene som de gjorde det, da landet blev bygget. Endnu finder vi dypt inde skogpartier, hvor urskogen staar som den stod. La os samle os til vern om disse skatter! skriver Hjalmar Broch, Naturvernforbundets første leder, i årsberetningen for 1917.

Blar du videre, vil du finne en av Naturvernforbundets første seiere. På side 10 er det et bilde av Den gamle mester, eiketreet som eventyrpresten Jørgen Moe har skrevet dikt om. Treet ble fredet i desember 1914 og var en av foreningens første seiere. Det kan virke lite og uviktig, men den gamle eika markerer starten på den aktive miljøkampen i Norge. Det er denne tradisjonen Gulowsen nå skal føre videre.

– Jeg håper at Naturvernforbundet blir enda tøffere og mer fremoverlent med meg som leder, samtidig som vi alltid skal stå på trygg faglig og vitenskapelig grunn, sier Gulowsen.

En kamp mot vindmøller

Da Gulowsen hadde sin miljøoppvåkning i åttendeklasse var det ikke noe galt med vindkraften. Snarere tvert imot ble vindmøllene sett på som en løsning. Men i takt med at byggingen av vindkraftanlegg raserte stadig mer natur, vokste motstanden. Naturvernforbundet har nå jobbet for å stanse vindkraftutbygginger over hele landet i en årrekke. Men hvor står Gulowsen i denne saken?

– Som veldig mange andre miljøvernere har jeg vært positivt innstilt til vindkraft. Danmark, Tyskland og andre land har klart å bygge mye vindkraft, og de har stort sett gjort det på en god måte, sier Gulowsen.

– Men nå ser vi at norsk vindkraft blir gjort på en annen måte. Man sprenger seg vei, gjør svære inngrep i naturen og bygger vindindustrianlegg midt i reinbeiteområder og fugletrekk, uten å ta særlige miljøhensyn. Jeg tror det var vanskelig å forstå hvor brutal den norske vindkraftutbyggingen er, fordi mange i utgangspunktet var positive til den. Derfor tok det litt for lang tid før mange nok skjønte det. Det er ingen tvil om at vi trenger ny fornybar energi, men ikke på den måten, sier Gulowsen.

– Jeg opplever at landsmøtet har gitt et veldig klart mandat. Vi skal beskytte naturen mot naturødeleggende vindkraft, og det er jeg sterkt motivert for å få til. Jeg har sett en rekke anlegg og er sjokkert over inngrepene, sier Gulowsen.

Jeg tror det var vanskelig å forstå hvor brutal den norske vindkraftutbyggingen er

Besøkte Fosen og Innvordfjellet

Han brukte den første tiden som leder i Naturvernforbundet til å besøke Fosen, Innvordfjellet og Sogn og Fjordane, for å se hvor ødeleggende vindkraften kan være.

– Jeg har satt meg inn i sakene, møtt folkene, hørt historiene om hvordan de føler seg overkjørt. Dette er en viktig miljødebatt som Naturvernforbundet må forstå og eie, og samtidig må vi anerkjenne at det er flere hensyn å ta, sier Gulowsen.

Han mener det beste måten å skaffe mer fornybar energi er å spare på den strømmen vi allerede produserer.

– Men det er også mange muligheter innen solenergi, og det bør være mulig å få til en fornuftig utbygging av vindkraft til havs, så lenge man lærer av de utilgivelige feilene som ble begått ved vindkraftutbygging på land, sier Gulowsen.

Saksøkeren kjemper videre

I 2016 var Gulowsen som leder av Greenpeace med og saksøkte den norske staten for oljeboring i Arktis. Bak klimasøksmålet sto også Natur og Ungdom, og senere ble Besteforeldrenes klimaaksjon og Naturvernforbundet med som partshjelpere. Som leder i Naturvernforbundet fortsetter han kampen mot klimaendringene. Det første store målet er å få Norge til å slutte å lete etter mer olje og gass.

– Hvis skal nå klimamålene, må vi slutte å lete etter ny olje, kull og gass. Det har de fleste nå forstått, selv Det internasjonale energibyrået (IEA), som har vært fossilbransjens store støttespiller. Da er det på høy tid at også de store partiene på Stortinget tar det inn over seg. Nå som vi også har fått IEA i ryggen, bør det være mulig å få mer gehør. Hele debatten er forandret, sier Gulowsen.

Optimistisk

Vil det være mulig å snu utviklingen og stanse miljøkrisene? Gulowsen lover å gjøre sitt beste.

– Jeg er optimistisk, helt åpenbart. Stadig flere mener at vi skal la olja ligge, motstanden mot vindkraft er massiv, og det er enorm støtte til å sikre mangfoldet i gammelskogene, for å nevne noe. Er det nok? Jeg vet ikke om det er nok til å redde kloden, men vi prøver, og jeg er optimistisk.

– *Hvorfor ville du bli leder i Naturvernforbundet?*

– Jeg ble spurt, da, og det syntes jeg var hyggelig. Etter å ha smakt litt på tanken, tenkte jeg at jeg kanskje kan ha noe å bidra med. Og jeg er veldig glad for at landsmøtet valgte å gi meg denne tilliten, som jeg lover å forvalte så godt jeg kan. ■

Tidenes viktigste valg?

VITENSKAPEN HAR ALDRI vært tydeligere. Du kan lese rapporter fra FN-organer, universiteter, forskningsstiftelser, internasjonale paneler og nasjonale utredninger. Alle tegner det samme bildet: Vi mennesker har lagt et enormt sterkt press på jordas systemer. Klimaet endrer seg, naturområder bygges ned, tallet på ville dyr stuper, naturskogene faller og spredningen av plast øker.

TIDLIGERE GENERASJONER har vært stilt overfor store kriser, men natur- og miljøkrisene overgår både kriger, pester og plager, fordi konsekvensene kan bli voldsomme og langvarige. Det er klodens naturlige økosystemer som ligger i potten, og menneskenes fremtid er uløselig knyttet til dem.

HVORDAN SVARER de norske politiske partiene på disse utfordringene når de nå stiller til valg i 2021?

NATUR & MILJØ kan her presentere Naturvernforbundets partiguide. Vi har bedt partiene på Stortinget svare på hvordan de vil løse de viktigste miljøsakene i vår tid. Vi håper guiden vil komme til god nytte når du skal velge hvem som skal få din stemme.

Godt valg!

Foto: piola666/Istockphoto

Foto: Kjetil Ree, CC

Hvem skal få din stemme?

Hvem skal du stemme på ved høstens stortingsvalg? Natur & miljø har utfordret partiene på Stortinget til å gi klare svar om de viktigste miljøsakene i vår tid. Vi kan her presentere en guide til partienes miljøpolitikk.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Det er store spørsmål på dagsordenen, og mye står på spill: Skal vi slutte å lete etter mer olje og gass? Skal vi tillate dumping av gruveavfall i fjordene våre? Er vi villige til å ofre mer natur til bygging av vindkraft? Er det på tide å opprette en egen miljødomstol for å gi naturen rettssikkerhet?

– Vi står midt i en natur- og klimakrise, og mange er nå lei av vage og uforpliktende formuleringer. Når det kommer til den konkrete politikken, viser det seg ofte at hensynet til natur og klima kommer i andre rekke. Hvilke partier kan lede Norge ut av miljøkrisen, og hvilke partier satser på «business as usual», spør Naturvernforbundets fagsjef Holger Schlaupitz.

Ja eller nei til 37 miljøtiltak

For å få svar på det har Natur & miljø i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling laget en guide til partienes miljøpolitikk, slik

Naturvernforbundets partiguide

Undersøkelse av partienes miljøpolitikk etter tema, Stortingsvalget 2021

	Poeng totalt (0-10)	Retts-sikkerhet for naturen	Miljø-vennlig samferdsel	Stanse tap av natur-mangfold	Klima- og oljepolitikk	Miljø-vennlig forbruk	Inter-nasjonal miljøpolitikk
SV	9,81	√	√	√	√	√	√
MDG	9,69	√	√	√	√	√	√
Rødt	9,43	√	√	√	√	√	√
V	8,33	O	√	O	√	O	√
KrF	6,26	X	O	O	O	√	O
Ap	5,88	O	√	X	O	√	√
Sp	3,63	X	O	X	X	√	O
H	2,23	X	X	X	X	O	O
Frp	0,58	X	X	X	X	X	X

Naturvernforbundets partiguide, Stortingsvalget 2021. Gjennomsnittlige resultater innen politikkområdene naturens rettssikkerhet, samferdsel, naturmangfold, klima, forbruk og internasjonal miljøpolitikk. Snittresultat og trafikklys grønt, gult og rødt gitt med følgende vekting av temaene: naturens rettssikkerhet 10%, samferdsel 10%, naturmangfold 30%, klima 30%, forbruk 10% og internasjonal miljøpolitikk 10% . Undersøkelsen bygger på partienes egne svar på 37 spørsmål om miljøpolitikk i perioden 8. mai - 2.juni. Undersøkelsen er laget av fagbladet Natur & miljø med faglig støtte fra Naturvernforbundets fagavdeling.

vi også har gjort tidligere år. Denne gangen har vi bedt partiene på Stortinget om å forholde seg til helt konkret miljøpolitikk. Vi har bedt dem om å svare «ja», «nei» eller «vet ikke» til 37 forskjellige miljøtiltak. Siden miljøtilstanden krever det, har vi valgt å legge lista høyt. Vi har kun gitt poeng til dem som svarer ja, samlet svarene og funnet ut hvilke partier som har den beste miljøpolitikken. Denne gangen har vi brukt trafikklysmodellen, og har gitt partiene grønt, gult eller rødt lys.

Miljøpolitikk i toppskiktet

Det er SV, MDG, Rødt og Venstre som kommer best ut i Naturvernforbundets partiguide. Det er ikke mye som skiller SV, MDG og Rødt på topp, og Venstre følger ikke langt etter de tre. Disse partiene har svart på en måte som har gitt dem grønt lys på alle miljøpolitiske områder; naturens rettsvern, samferdselspolitikk, klima- og oljepolitikk, naturmangfold, forbruk og internasjonal miljøpolitikk.

Det betyr likevel ikke at de har en perfekt miljøpolitikk. Selv om undersøkelsen er omfattende, har vi ikke spurt om alle miljøproblemstillinger, og undersøkelsen måler ikke hvilken politikk partiene har ført eller hvilken politikk de vil føre.

– Dette er en form for egenmelding, der partiene sier hva de mener, uten at vi har vurdert om det virker rimelig, presiserer fagsjef Schlaupitz.

Midt på treet

I midten finner vi Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet. Disse partiene har sagt ja til en rekke gode miljøsaker og fått full poengsum på flere saker. Samtidig har de svart nei eller vet ikke til viktige saker, særlig innen naturmangfold, klima og olje. Det trekker ned. Av de to kommer KrF best ut.

Partiene på bunnen

Framskrittspartiet, Høyre og Senterpartiet er partiene som får rødt lys i denne undersøkelsen. Fremskrittspartiet har svart nei på hele 33 av 37 miljøsaker. Av de fire sakene de har svart ja til har vi måttet trekke dem i poeng på tre stykker, fordi kommentarene viser at de ikke er villige til å gå like langt som spørsmålet krever. Høyre gjør det en del bedre enn sin tidligere regjeringspartner, men svarer mye nei til viktige miljøtiltak innen naturens rettsvern, samferdsel, naturmangfold og klima- og olje. Høyre skårer bedre innen forbruk og internasjonal miljøpolitikk, men det veier ikke tungt nok til å veie opp for svarene på de andre områdene. Det gir rødt lys til Høyre i Naturvernforbundets partiguide.

Senterpartiet kommer dårligere ut i denne undersøkelsen enn i tidligere miljøguider. Partiet får grønt lys for forbrukspolitikken, men svarer nei til flere viktige tiltak innen naturmangfold, klima og olje. Det trekker ned. Rødt lys til Senterpartiet.

Høyre skuffer, Ap litt bedre

– Det er litt overraskende og naturligvis skuffende at Høyre i denne undersøkelsen ikke skårer bedre på spørsmål om vern av naturen og artsmangfoldet. Dette til tross for at vi opplever at mange i Høyre ser at konservativ politikk må innebære å ta bedre vare på naturen. Arbeiderpartiet gjør det en god del bedre i disse sakene i denne undersøkelsen. Dette skal vi følge nøye med på framover. Vil Arbeiderpartiet følge opp løftene dersom partiet kommer i regjering til høsten? sier Schlaupitz.

– Fire små partier utmerker seg med den beste miljøpolitikken, mens styringspartiene Ap og Høyre kommer dårligere ut. Hva sier undersøkelsen om den neste fireårsperioden?

– Det er ganske åpenbart at enten Arbeiderpartiet eller Høyre vil være med i landets regjering etter høstens valg. Like sikkert er det at en god miljøpolitikk er helt avhengig av at ett eller flere av de små, men langt grønnere partiene, får betydelig innflytelse, sier Schlaupitz.

– Dette er egentlig ganske enkelt. For å få en grønnere politikk må folk rett og slett stemme på partier som skårer høyt i denne undersøkelsen. Og så trenger vi regjeringsalternativer der disse inkluderes eller får en maktposisjon, sier Schlaupitz.

Frp og Sp kan skape problemer

Han påpeker at Fremskrittspartiet kommer svært dårlig ut i undersøkelsen, og at det vil kunne påvirke miljøpolitikken til en borgerlig regjering.

Blir stortingsvalget 2021 et miljøvalg? Det er stor avstand mellom miljøpolitikken til partiene på Stortinget, viser Naturvernforbundets partiguide.

Foto: Istockphoto.com

– Et regjeringsalternativ som er avhengig av Fremskrittspartiet, vil fortsatt slite med å få til en god miljøpolitikk. Men også Senterpartiet skårer dårlig på mange spørsmål i denne undersøkelsen, så et regjeringsalternativ bestående av bare Arbeiderpartiet og Senterpartiet, som så kan søke støtte hos for eksempel Høyre eller Fremskrittspartiet, ser slett ikke oppløftende ut fra et miljøperspektiv, sier Schlaupitz.

Strid om olje, vei og areal

– Hvilke miljøsaker står slaget om i årets valgkamp?

– Petroleumspolitikken blir åpenbart et stridstema. Vi håper at de grønne partiene vil få drahjelp av de mer progressive kreftene internt i Arbeiderpartiet eller Høyre. Som stor oljeeksportør må Norge ha en politikk

Skal Norge fortsette å lete etter olje og gass? Nei, mener Rødt, SV, MDG og Venstre. Ap, Sp, KrF, Høyre og Frp vil fortsette oljeeventyret en stund til.

Foto: Harald Pettersen, Equinor

Det er nå bare Norge og Papua Ny-Guinea som tillater nye gruvedeponier i sjøen. Venstre, KrF, MDG, SV og Rødt mener at gruvedumpingen i Førdefjorden (bildet) og Repparfjord må stanses.

Foto: Wim Lassche

som er i tråd med Parisavtalen. På transportområdet vil vi nok også få heftige diskusjoner. Stortinget styrer fortsatt etter den linja Fremskrittspartiet har trukket opp, der bygging av motorveier for høy fart har fått stort fokus, med store negative konsekvenser for natur, matjord og klima, sier Schlaupitz.

Han tror det også vil bli strid om spørsmål som handler om arealforvaltning.

– Stortingsflertallet har nå i lengre tid vært opptatt av å gi kommunene mer makt og svekke statens rolle. Vi ser at dette har ført til mindre kunnskapsbasert areal- og naturforvaltning, der blant annet utbyggernes interesser nå veier tyngre, sier han.

Nytt stort miljøvalg?

Han trekker linjer tilbake til stortingsvalget i 1989 og spør seg om årets valg kan bli et nytt stort miljøvalg.

– Stortingsvalget i 1989 er det som for mange fortsatt forbindes med det store miljøvalget. Det er nå snart gått 32 år, og flere av miljøsakene er blitt mer modne og nye har kommet til. Mens valget i 1989 for enkelte partier i stor grad var en kamp om å være mest mulig ambisiøs på miljøets vegne, ser vi nok nå større tendenser til å finne løsninger på de konkrete miljøutfordringene. Men det er fortsatt store sprik partiene imellom¸ sier Schlaupitz.

Vekst eller vern?

Selv om miljøpolitikken i 2021 er langt mer integrert i partienes programmer, dreier striden seg fortsatt om vekst og vern.

– De klare skillelinjene vi har hatt på det som gjerne kalles vekst versus vern i norsk politikk, er like framtredende i dag. Fremskrittspartiet, Høyre og Arbeiderpartiet lener seg i stor grad på teknologiske løsninger for eksempel i kampen mot klimaendringer. Mens andre er opptatt av både teknologiske grep og mer strukturelle endringer i samfunnet, som redusert forbruk. Av konkrete temaer ser vi at petroleumspolitikken og transportpolitikken tydelig preges av disse skillelinjene. Et konkret eksempel er spørsmålet om Norge skal fase ut utvinning av olje og gass eller bare gjøre utvinningsprosessen mindre klimaskadelig. En påfallende forskjell i forhold til valget i 1989 er imidlertid at Senterpartiet har gått i tydelig, grå retning i mange saker, sier Schlaupitz. ■

Se hele partiguiden på nett

Naturvernforbundets partiguide viser partienes miljøpolitikk innen en lang rekke temaer. I tillegg til stoff og tabeller i dette bladet, finner du hele undersøkelsen på vår nettside **www.nogm.no**.

Partiguiden er laget av Natur & miljøs redaksjon med faglig støtte fra Naturvernforbundets fagavdeling. Undersøkelsen består av 37 spørsmål innen temaene naturens rettssikkerhet, samferdsel, naturmangfold, klima og olje, forbruk og internasjonal miljøpolitikk. Partiene besvarte undersøkelsen i perioden fra 8. mai – 2. juni.

Partiene fikk kun anledning til å svare «ja», «nei» eller «vet ikke» på spørsmålene. Partiene kunne også gi noen utfyllende kommentarer.

På hvert spørsmål ga vi 10 poeng til de som svarte ja, mens de som svarte nei og vet ikke fikk 0. Poeng. Noen steder har partienes kommentarer gjort at vi har måttet bruke skjønn ved poenggivingen.

Svarene er gruppert etter tema, og vi har regnet ut gjennomsnittlig poengsum. Temaene er deretter vektet. Vi har latt naturmangfold og klima/olje veie tyngre enn de andre temaene fordi dette er mer omfattende og betydelige saksfelt. For så skille mellom partienes miljøpolitikk har vi gitt grønt lys til de som kom best ut, de i midten får gult, mens de på bunnen får rødt lys. På den måten kan velgerne enkelt se hvilke partier som har den beste miljøpolitikken. Høyeste poengsum er 10 poeng, null er lavest.

Undersøkelsen bygger på det partiene selv svarer, og vi har ikke vurdert om det virker rimelig. Vi har heller ikke evaluert tidligere løfter eller hvilken politikk partiene har ført.

Spørsmålene er formulert som påstander som besvares med ja, nei eller vet ikke. Det er anledning til å komme med en kort kommentar til spørsmålene, men hvert parti kan kun gi ti kommentarer totalt. Vi ba også partiene om å angi hvor viktig de enkelte sakene er for deres parti. ■

De viktigste miljøsakene

Det er et flertall på dagens storting for å bygge jernbane i stedet for nye motorveier, kutte klimagassutslippene med minst 55 prosent innen 2030 og lovfeste krav til produsenter om produkters levetid. Men det er også et flertall som sier nei til å slutte å lete etter mer olje, et flertall som ikke vil stanse omstridt gruvedumping eller opprette egen miljødomstol. Det er fortsatt et stykke igjen før miljøpolitikken får bred oppslutning i Stortinget, det viser Naturvernforbundets partiguide 2021.

Naturvernforbundets partiguide -

	Nr	Spørsmål
Naturens rettssikkerhet	1	Planavdelingen flyttes tilbake til klima- og miljødepartementet for å styrke hensynet til natur og miljø i utbyggingssaker.
	2	Vern av strandsonen sikres gjennom styrking av plan- og bygningsloven.
	3	Det opprettes en egen miljødomstol for behandling av saker som vedrører miljø-, naturressurs- og klimaspørsmål.
	4	Full stans i utbygging i vernede vassdrag og naturreservater slik at vernet natur får en reell og varig beskyttelse.
Samferdsel	5	Prioritere å ruste opp og gjøre dagens veier mer trafikksikre i stedet for å bygge nye motorveier.
	6	Satsing på utbygging av jernbane i Norge gjøres som erstatning for ny motorveibygging, ikke i tillegg til.
	7	Krav om en reell nedgang i biltrafikken i de større byområdene som skjerper nullvekstmålet for personbiltrafikken.
	8	Forbedre togtilbudet med flere togsett for langdistansetrafikk i Norge og bedre togforbindelse til kontinentet.
	9	Skrinlegge planer om tredje rullebane på Gardermoen og utvidelser av andre flyplasser.
	10	Satse målrettet på sykkel som transportmiddel både i distriktene og i byer gjennom å etablere støtteordning for etablering av sykkelveier for kommuner og fylkeskommuner.
Naturmangfold	11	All naturødeleggende vindindustri må stanses. Utbygging av vindkraft på land må begrenses til mindre anlegg i industrialiserte områder.
	12	Alle gitte vindkraftkonsesjoner som har konsekvensutredninger eldre enn 5 år må gjennomgå ny konsesjonsbehandling. Konsesjonshavere som søker om utsatt oppstart av drift må få avslag.
	13	Ingen havvindutbygging før lovverk og forvaltning har ufravikelige krav om hensyn til natur og økosystem

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Vi har i denne saken valgt å se bort fra blokkene på høyre og venstre i politikken for å se hvor bred oppslutning miljøsakene har. Selv om en sak har flertall i Stortinget, er det ikke gitt at den vil bli vedtatt, fordi partiene gjerne stemmer sammen med sin blokk. Det er verdt å huske på når du leser denne saken. Det er likevel interessant å se hvordan dagens lovgivende forsamling stiller seg til noen av de viktigste miljøsakene i tiden som kommer.

Med mindre velgerne gjør store endringer i det neste Stortinget, blir det et stort flertall for å fortsette å lete etter mer olje og gass. At Det internasjonale energibyrået nylig gikk ut og anbefalte stans i letingen etter nye fossile brensler har ikke endret på det. Det er bare MDG, Rødt, SV og Venstre som vil stanse all utdeling av petroleumskonsesjoner i norske farvann. Det er også et solid flertall mot å endre skattesystemet for oljenæringen, slik at det blir mindre investeringsvennlig.

Når det gjelder kutt i utslippene av klimagasser, er bildet mer positivt. Alle partiene bortsett fra Høyre og Fremskrittspartiet vil kutte utslippene med minst 55 prosent innen 2030. Høyres mål er å kutte utslippene med 50-55 prosent innen 2030, mens Frp vil «harmonisere regelverket med EU».

Storsatsing på energisparing

Det bør også være duket for en storsatsing på energisparing i neste stortingsperiode. Et bredt flertall av partier sier ja til å kutte minst 10 TWh i eksisterende bygg innen 2030. I tillegg vil de samme partiene øke støtten til energisparing i husholdningene. Det er stort potensial for å spare på strømbruken i norske bygg. Med bedre isolering og miljøvennlig oppvarming, kan store mengder kraft frigjøres og brukes til andre formål. Det er bare Høyre som sier klart nei til disse tiltakene.

Vindkraft

Vindkraftdebatten har rast de siste årene, og en lang rekke lokalsamfunn har protestert mot bygging av vindkraft i sine naturområder. Lokalt er ofte motstanden mot vindkraftplanene tverrpolitisk. Partiene på Stortinget er ikke like tydelige. Det er bare Rødt, SV og MDG som mener at all naturødeleggende vindkraft må stanses, uten forbehold. Arbeiderpartiet

– stortingsvalget 2021

Rødt	Sosialistisk Venstreparti	Arbeiderpartiet	Senterpartiet	Miljøpartiet de Grønne	Kristelig Folkeparti	Venstre	Høyre	Fremskrittspartiet
√	√	√	X	√	X	√	X	X
√	√	√	√	√	X	√	X	X
√	√	X	X	√	X	X	X	X
√	√	√	X	√	√	√	X	X
√	√	√	O	√	√	√	X	X
√	√	√	√	√	X	√	X	X
√	√	√	X	√	O	√	X	X
√	√	√	√	√	√	√	O	X
√	√	X	√	√	√	√	X	X
O	√	√	X	√	√	√	√	X
√	√	O	X	√	X	X	X	X
√	√	X	X	√	O	X	X	X
√	√	O	√	√	√	√	√	X

Fortsetter på neste side ➤

svarer også ja på dette punktet, men de har endret ordlyden til å gjelde «uberørt natur» og «viktige friluftsområder» i kommentaren sin, noe som åpner for utbygging i en lang rekke naturområder.

Når det gjelder havvind, mener alle partier bortsett fra Frp at det ikke kan bygges ut før lovverk og forvaltning har ufravikelige krav om hensyn til natur og økosystem.

Skogvern

De siste årene har mange verdifulle gammelskoger blitt hogd, og det begynner å haste med å få vernet mer skog. ➤

Selv om motstanden mot bygging av vindkraft i Norge er stor er det bare Rødt, SV og MDG som mener at all naturødeleggende vindkraft må stanses, uten forbehold. På bildet vindkraftverket på Smøla.

Foto: Statkraft

Gode nyheter til togreisende. Ap, Sp, Rødt, SV, MDG og Venstre sier ja til satsing på utbygging av jernbane i stedet for ny motorveibygging, ifølge Naturvernforbundets miljøguide. Alle partier, bortsett fra Frp svarer at de vil forbedre togtilbudet med flere togsett for langdistansetrafikk i Norge og bedre togforbindelse til kontinentet.

Foto: Istockphoto

Norske skogforskere og naturforskere mener at minst 10 prosent av skogen må vernes for å sikre artene som lever der. I vår undersøkelse svarer Arbeiderpartiet, Rødt, SV og Venstre at de vil verne 10 prosent av den produktive skogen innen 2025. Et flertall bestående av Sp, KrF, Høyre og Frp sier imidlertid nei. MDG har programfestet at dette målet først skal nås i 2030.

Gruvedumping

Det er bare Norge og Papua Ny-Guinea som åpner nye gruver med dumping av gruveavfall i sjøen. Land som Chile og Indonesia har nylig meldt at de vil slutte med denne omstridte og forurensende metoden. I Norge er det gitt tillatelse til dumping av gruveavfall i Førdefjorden i Vestland og Repparfjord i Finnmark. Vi spurte partiene om de vil stanse disse to prosjektene og forby dumping av gruveavfall i sjø. Det fikk kun støtte av et mindretall bestående av KrF, MDG, Rødt, SV og Venstre. Senterpartiet har valgt ikke å svare ja eller nei på dette spørsmålet, men i kommentaren skriver de at «alternativer som reduserer behovet for land- og fjorddeponi til et absolutt minimum» må utredes før driftskonsesjon for gruvedrift gis. Venstres tydelige nei til gruvedumping er det verdt å merke seg. Det er to Venstre-statsråder, Iselin Nybø og Sveinung Rotevatn, som nå behandler Naturvernforbundets klager på konsesjonene til drift og gruvedumping i Førdefjorden.

Mangler bred oppslutning

Naturvernforbundets partiguide viser imidlertid at det er et stykke igjen før miljøsaken får bred oppslutning i Stortinget. Av de 37 miljøsakene vi tok med i undersøkelsen svarer flertallet på dagens Storting nei til 24 saker. Det er kun 13 saker som har et flertall bak seg, de fleste innenfor samferdsel, energi og forbruk. Tiltak for å begrense oljepolitikk, stanse tap av arter og sikre naturens rettssikkerhet mangler oppslutning blant partiene på dagens Storting. Hvordan det blir etter høstens valg, blir avgjort mandag 13. september. ■

Naturvernforbundets partiguide -

	Nr	Spørsmål
Naturmangfold	14	Utvide naturmangfoldloven slik at hele loven gjelder i alle norske havområder.
	15	Minst 30 prosent av havområdene i Norge vernet innen 2030.
	16	Stanse tildeling av nye konsesjoner til fiskeoppdrett, med mindre det skjer i lukkede og rømningssikre anlegg.
	17	Stanse naturskadelige hytteprosjekter og lage regionale planer for skånsom og begrenset hyttebygging i egnede arealer.
	18	Dumping av gruveavfall i sjø forbys i Norge, og gruveprosjektene med sjødeponi i Repparfjorden og Førdefjorden stanses.
	19	Minst 10 prosent av den produktive skogen vernet innen 2025
	20	Vedta minst 20 nye prioriterte arter og 10 utvalgte naturtyper i neste stortingsperiode.
	21	Reversere frislippet av vannskuter og fornøyelseskjøring med snøskuter gjennom strengere dispensasjonsordninger.
	22	Innføre langvarig moratorium mot mineralutvinning på norsk kontinentalsokkel inntil et biologisk solid kunnskapsgrunnlag er etablert.
Klima	23	Kutte Norges klimagassutslipp med minst 55 prosent innen 2030.
	24	Øke CO_2-avgiften til 2000 kroner per tonn i løpet av stortingsperioden.
	25	Innføre en form for klimabelønning (karbonavgift til fordeling) hvor CO_2-avgiften økes og inntektene utbetales direkte tilbake til folket.
	26	Stanse all utdeling av petroleumskonsesjoner i norske farvann
	27	Lage nedtrappingsplan og fase ut petroleumssektoren innen 2040.
	28	Endre skattesystemet for oljenæringen slik at det er mindre investeringsvennlig
	29	Storsatsing på energisparing, minst 10 TWh i eksisterende bygg innen 2030 og halvere energiforbruket innen 2040.
	30	Øke støtten til energisparing i husholdningene, enten gjennom Enova eller nye virkemidler
Forbruk	31	Redusere det materielle forbruket i Norge i kommende stortingsperiode og lage langsiktig plan for redusert forbruk
	32	Lovfeste krav til produsenter om produkters levetid og krav om at produkter kan repareres.
	33	Innføre forbud mot unødvendig engangsplast i Norge.
	34	Sørge for at Norge oppnår minst 70 prosent materialgjenvinning innen 2025.
	35	Innføre momsfritak på reparasjon av klær, sko og andre forbrukervarer.
Internasjonalt	36	Lage en opptrappingsplan for klimafinansiering til utslippskutt og klimatilpasning i land i sør, i tråd med våre globale klimaforpliktelser.
	37	Arbeide for at en ny internasjonal naturavtale må inkludere et mål om 30 prosent effektivt vern av både hav- og landområder innen 2030

– stortingsvalget 2021

Rødt Rødt	Sosialistisk Venstreparti	Arbeiderpartiet	Senterpartiet	Miljøpartiet de Grønne	Kristelig Folkeparti	Venstre	Høyre	Fremskritts-partiet
√	√	O	X	√	√	√	X	X
√	√	X	X	√	√	√	X	X
√	√	X	X	√	√	X	X	X
√	√	O	X	√	X	√	X	X
√	√	X	O	√	√	√	X	X
√	√	√	X	O	X	√	X	X
O	√	O	X	√	√	√	X	X
√	√	O	X	√	√	√	X	X
√	√	X	X	√	X	√	X	X
√	√	√	√	√	√	√	O	X
√	√	O	X	O	√	√	O	X
√	O	O	X	√	X	√	X	X
√	√	X	X	√	X	√	X	X
X	√	X	X	√	X	X	X	X
√	√	X	X	√	√	√	X	X
√	√	√	√	√	√	√	X	O
√	√	√	√	√	√	√	X	O
√	√	X	√	√	√	X	√	X
√	√	√	√	√	√	√	X	X
√	√	√	√	√	√	√	√	√
√	√	√	X	√	√	√	X	X
√	√	X	√	√	√	O	X	X
√	√	√	√	√	√	√	O	X
√	√	√	X	√	X	√	√	X

Naturvernforbundets partiguide, Stortingsvalget 2021. Undersøkelsen bygger på partienes egne svar på 37 spørsmål om miljøpolitikk i perioden 8. mai - 2.juni. Partiene har svart «ja» (grønt), «nei» (rødt) eller «vet ikke» (gult). Noen steder er har vi justert svaret ut fra partienes egne kommenterer til spørsmålene. Undersøkelsen er laget av fagbladet Natur & miljø med faglig støtte fra Naturvernforbundets fagavdeling.

Energibyrå med

Hvordan må verdens energisystem legges om hvis vi skal nå målsettingen om null byrået, seg om. Svaret sender sjokkbølger gjennom verdens oljeindustri.

Olje i solnedgang? Nå mener selv oljeindustriens tradisjonelt beste venner, det internasjonale energibyrået IEA, at leting etter nye oljeforekomster må opphøre.

Foto: iStockphoto

klar oljemelding

netto utslipp av klimagasser i 2050? Det spurte IEA, det internasjonale energi-

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Byrået, som ledes av tyrkeren Fatih Birol og har vært sett på som oljeindustriens beste venn, svarer nemlig at man bør stanse all leting etter nye olje-, kull- og gassreserver nå. Vi har allerede funnet mer enn vi kan utvinne, hvis vi skal nå 1,5-gradersmålet fra Parisavtalen.

– Har vært tilbakeholdne

IEA er kjent som en temmelig konservativ organisasjon, og har i mer enn et tiår konstant underpredikert fremveksten av fornybar energi i verden. Både solenergi og vindenergi har vokst langt raskere enn byrået har kunnet forutsi, uten at de dermed har endret sine varslinger for de kommende årene.

– Før har IEA vært tilbakeholdne med å blåse i fløyta for fossilindustrien. Heldigvis er de ikke det lenger. Når denne konservative institusjonen anbefaler en stans i leting etter ny fossil energi er det virkelig på tide at myndigheter verden over skroter sin retorikk om avbøtende tiltak for å nå netto null, og heller tar umiddelbart ansvar for å kutte sin støtte til forurensende selskaper, sier Anna Vickerstaff, teamleder i Storbritannia for klimaorganisasjonen 350.org, i en pressemelding.

Ingen ny olje, gass eller kull

Målet med rapporten er ifølge IEA å beskrive hvordan man kan endre verdens energisystem slik at det ikke bidrar med mer utslipp av klimagasser enn det tar opp, samtidig som man sikrer en stabil energiforsyning som folk og industrier har råd til, gir alle tilgang til energi og sikrer en robust økonomisk vekst. Ifølge deres scenario bør det ikke åpnes for uttak av olje, gass eller kull i nye områder etter 2021. I tillegg må det satses stort på utbygging av fornybar energi.

– Utenom prosjekter som er igangsatt i 2021, blir ingen nye olje- og gassfelt godkjent for bygging i vårt veikart, og det trengs ingen ytterligere kullgruver eller gruveutvidelser, skriver IEA i rapporten.

Norge: Verdens mest ekspansive oljeland

Likevel vil ikke regjeringen avlyse 25. konsesjonsrunde, som forventes kunngjort innen kort tid. Her åpnes store, nye områder i Barentshavet for oljeleting. Norge var ifølge analyseselskapet Rystad Energy det landet i verden som åpnet mest nytt leteareal for oljeindustrien i 2020, og med 25. konsesjonsrunde følger vi opp vår rolle som verdens mest offensive nasjon når det gjelder å stille areal til disposisjon for oljeleting. Altså det stikk motsatte av de nye anbefalingene fra IEA.

Olje- og energiminister Tina Bru (H).
Foto: OED

– IEA sier rett ut at vi trenger ingen nye prosjekter, men bør konsentrere oss mot det som er i gang og få ned avtrykkene som er på dem. Vi vil ikke ha behov for så mye olje og gass som vi har trodd før, sier sjefanalytiker Thina Saltvedt i Nordea til NRK.

Reagerer på norsk oljeretorikk

Olje- og energiminister Tina Bru uttalte i februar at norsk oljepolitikk uansett var i tråd med Parisavtalen, fordi norsk oljeproduksjon uansett vil falle frem mot 2050 selv om vi leter etter nye forekomster. Dette fikk en av forfatterne bak FNs klimapanels spesialrapport om 1,5-gradersmålet, forskningsleder Daniel Huppmann ved IIASA i Østerrike, til å slå på stortromma.

– Å bruke scenarioene fra rapporten for å argumentere for videre leting etter fossil energi, slår meg som naivt, kynisk, eller begge deler. Å bruke disse scenarioene for å utsette utfasingen av fossil energi er å tukle med modellene. Det tegner et bilde av noen som verken begriper omfanget av klimakrisen, eller at samfunnet er klar til å gå fremover, sa Huppmann til NRK.

– Må avlyse konsesjonsrunde

– Etter IEAs rapport bør ett viktig premiss legges til grunn for all planlegging videre: 25. konsesjonsrunde må avlyses og ingen flere oljeblokker må lyses ut. Men ut over dette har Norge mange muligheter. Vi vil gjerne møte aktører i næringsliv, fagforeninger og andre interesserte parter, slik at vi kan diskutere hvordan Norge kan gripe mulighetene til å kutte utslipp, bevare naturmangfold og skape bærekraftige næringer. Tiden for omstilling er nå, sier leder Truls Gulowsen i Naturvernforbundet i en kommentar til rapporten. ■

Vil stanse oljeleting og skattepakke

Rapporten fra Det internasjonale energibyrået (IEA) kom som en gavepakke til de som arbeider med Naturvernforbundets oljekampanje. Kampanjeleder Sarah-Stephanie Skjoldevik jobber på spreng for å snu norsk oljepolitikk etter valget i høst.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Sarah-Stephanie Skjoldevik, kampanjeleder for Naturvernforbundets oljekampanje.

I vår startet Naturvernforbundet sin store oljekampanje, «La olja ligge». Siden da har filmer, leserinnlegg, kronikker, pressemeldinger, kampanjer i sosiale medier og innspill til politiske partier strømmet ut fra kampanjegjengen. Hovedmålet er å få flest mulig av de politikerne som blir innvalgt på Stortinget til høsten til å følge opp IEAs anbefaling om stans i letingen etter ny olje, samt å endre skatteregimet for oljenæringen så de får de samme vilkårene som annet næringsliv. Per i dag tar staten store deler av risikoen ved leting etter olje.

Påvirker partier

– Vi har fokusert på å påvirke partiene opp mot deres landsmøter. Enkelte partier har vedtatt en mer restriktiv linje enn før, men det er jo de partiene som vi hadde forventet skulle gjøre det. Mer interessant er glidningen vi ser i flere av de andre partiene. På forrige landsmøte i Høyre var det bare to delegater som stemte for å gjøre oljeskatten mer nøytral, mens på årets landsmøte var det 40 prosent av delegatene som stemte for forslag som gikk i mer miljøvennlig retning. Det er også en glidning i Arbeiderpartiet. Så det skjer virkelig ting, sier Skjoldevik.

Tett samarbeid

Hun leder kampanjearbeidet, og koordinerer arbeidet med andre miljøorganisasjoner i inn- og utland.

– Vi har et tett samarbeid med Natur og Ungdom, WWF og Greenpeace. I tillegg er vi med i Global Gas and Oil Network, et nettverk der vi deler erfaringer, forskning og ideer med organisasjoner som jobber med det samme over hele verden, forteller Skjoldevik.

Nå driver de med utarbeidelse av en ønskeliste til den regjeringen som blir valgt som et resultat av stortingsvalget i høst.

– Vi vil be dem om å reversere skattepakken fra i fjor, der oljeindustrien fikk frigjort store midler til ny oljeleting. Vi krever også at oljeskatten skal gjøres nøytral. Det er absurd at etablering av oljevirksomhet skal få skattefordeler fremfor annen etablering, sier en engasjert Skjoldevik.

Vil engasjere flere

Fremover vil de jobbe med å engasjere flere av Naturvernforbundets lokallagsaktivister i arbeidet, for eksempel med å overtale sine lokale stortingskandidater i oljesaken.

– Vi har også to grupper på Facebook, «La olja ligge» og «Naturvernforbundets klimaforum», som flest mulig bør bli med i hvis dere er engasjert i slike saker. I tillegg har vi et nyhetsbrev, som du kan melde deg på via nettsiden *www.naturvernforbundet.no/olje*. ■

Og bak
sko

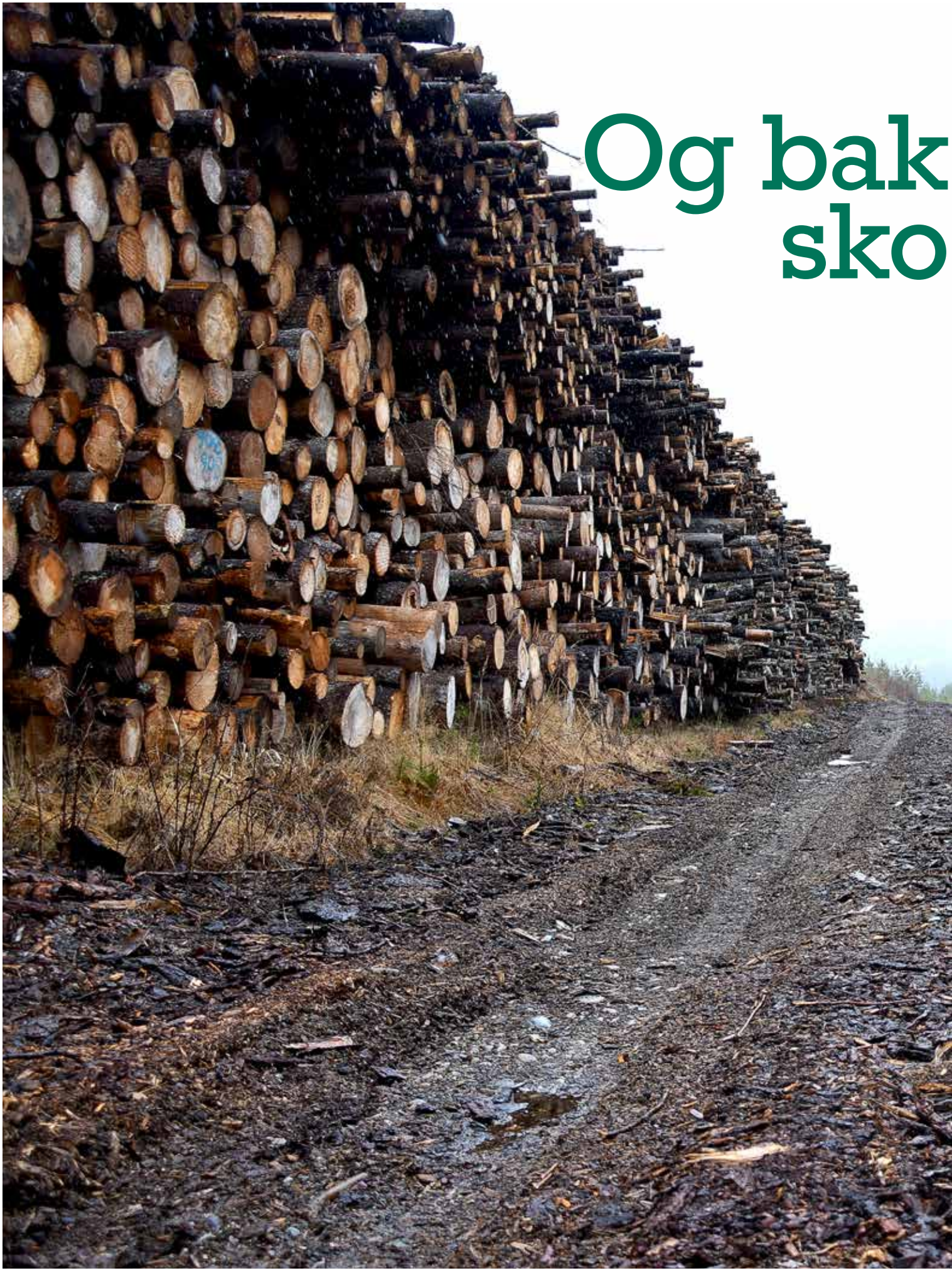

Tømmerlager i nærheten av Follsjå i Notodden kommune. Naturvernforbundet har i alt registrert 13 omfattende og alvorlige flatehogster i unike

om faller gene

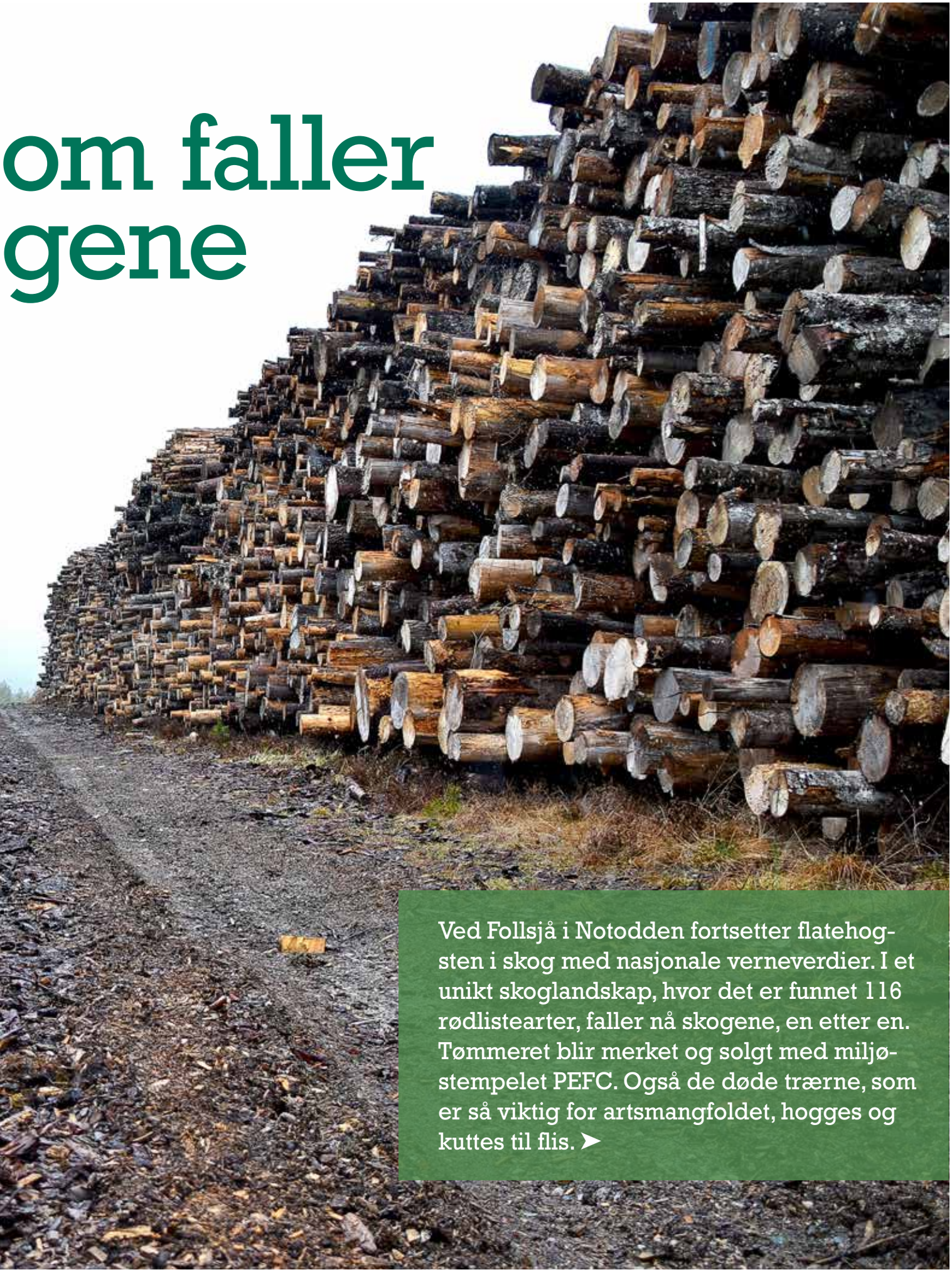

Ved Follsjå i Notodden fortsetter flatehogsten i skog med nasjonale verneverdier. I et unikt skoglandskap, hvor det er funnet 116 rødlistearter, faller nå skogene, en etter en. Tømmeret blir merket og solgt med miljøstempelet PEFC. Også de døde trærne, som er så viktig for artsmangfoldet, hogges og kuttes til flis. ➤

gammelskoger, noen med internasjonale verneverdier.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Gjermund Andersen i Naturvernforbundets skogutvalg inspiserer hogstfelt ved Hea sammen med Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet. Her er gammelskog og store mengder døde trær hogd i løpet av de siste årene, senest i april 2021.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernvernforbundet.no

Follsjå, Notodden, Telemark, april 2021

Ved Follsjå er det i løpet av de siste seks årene hogd fire kvadratkilometer med svært verdifulle naturskoger, ifølge en gjennomgang biolog Sigve Reiso i Biofokus har gjort på oppdrag fra Naturvernforbundet. Hvis hogstene fortsetter i dette tempoet, vil et helt skoglandskap med naturverdier i høyeste klasse være fragmentert innen ti år.

Prolog

Dype spor i skogbunnen

Et gjørmete spor snor seg gjennom gammel skog. Det leder inn mellom furete stammer og vridde grener, går over knauser, krysser myrer og søkk, klatrer opp bratte hellinger. Hogstmaskinenes belter har gravd seg ned i skogbunnen, revet opp mose og lyng, skåret to dype svarte renner. Følger du dem, kommer du inn der veldige hogstfelt ligger som åpne sår i landskapet. I dette området er det funnet rikere naturverdier enn noe annet sted i lavlandet. Her er det skoger hvor mangfoldet av arter har fått folde seg ut gjennom hundrevis av år. Truede dyr og planter som knapt finnes andre steder lever godt i stammer, bark og ved.

Likevel hogges det i disse skogene, og tømmeret blir stemplet med skogbrukets eget miljømerke PEFC. Hvordan kan noen av de mest verneverdige skogene i Norge ende opp som miljømerket trelast?

Kapittel 1

Hogst i unike skoger

Vinteren 2020 lagde Biofokus en rapport om naturverdiene i skogene i et område på 153 kvadratkilometer rundt Follsjå på oppdrag fra Naturvernforbundet. Biofokus sammenstilte kjent informasjon og fant åtte sammenhengende skogområder med høy verdi. Til sammen strekker disse områdene seg over drøye 31 kvadratkilometer, hvorav nesten 18 kvadratkilometer er av ypperste kvalitet.

«Landskapet rundt Follsjå skiller seg ikke bare ut som spesielt i nasjonal målestokk, men også internasjonalt», står det i Biofokus-rapport 2020-13. «Sørboreale lavlandslandskap med tilsvarende areal og tetthet av brannpåvirket furuskog i naturskogstilstand og artsmangfold av gammelskogsarter er knapt kjent fra Norden. Trolig må man øst til søndre del av Karelen i Russland for å finne lavereliggende og sørboreale furuskogslandskap av lignende størrelse, med lignende kontinuitet og artsmangfold», står det rapporten fra Biofokus.

Bille, kølle og kjuke

Det var biologen Sigve Reiso som lagde rapporten. Han kjenner området godt og har selv gjennomført en rekke kartlegginger av naturmangfold i de gamle skogene. Reiso har avgrenset 96 kjerneområder med de høyeste verdiene, A og B. Det betyr at skogene har naturverdier av nasjonal og regional viktighet. Her er det registrert 116 ulike rødlistearter av fugl, sopp, lav, moser og insekter. Blant dem barkbillen Orthotomicus longicollis, som var regnet som utdødd, og de kritisk truede artene furutrompetkølle og storporet flammekjuke. I tillegg kommer 13 sterkt truede arter, 26 sårbare arter, 39 nær truede arter og fire arter i kategorien datamangel. Og da er ikke rødlistede planter, amfibier og pattedyr er regnet med.

Å komme til disse skogene er nesten som å oppdage Jurassic Park, som å gå gjennom en foss og komme inn i et område der tiden har stått stille, hvor det fortsatt lever et utrolig mangfold.

13 alvorlige flatehogster

En gjennomgang Naturvernforbundet har gjort viser at det er hogd gjentatte ganger i noen av områdene med de høyeste naturverdiene. I 2021 har det vært flere flatehogster på sørsiden av Follsjå, og på vestsiden anlegges det en skogsbilvei inn til et nytt gammelskogsområde ved Damvatn. Også dette området skal avvirkes.

Naturvernforbundet har i alt registrert 13 omfattende og alvorlige flatehogster som er foretatt til tross for at skogeierforeningene som sto ansvarlig for hogstene var kjent med at unike naturverdier var funnet i Follsjåområdet.

– De tre mest graverende hogstene fant sted i Vikåsen, Hea og Flæun, alle sammen områder med nasjonale naturverdier. Her valgte skogbruket å hogge selv om de hadde fått henstilling om å vente til ny registrering var foretatt, på grunn av omfattende funn av truede arter sier Gjermund Andersen, leder i Naturvernforbundets skogutvalg.

I tillegg til de store hogstene, kommer en lang rekke mindre hogster i områder med verdifull skog.

I hogstmaskinenes beltespor

På sørsiden av Follsjå løfter et småkollete

Miljøkriminalitet? I april 2021 ble det funnet rundt hundre såkalte kelo-elementer og potensielle kelo-elementer etter hogst ved Sønstevann, vest for Follsjå. Dette er død ved som er svært viktig for artsmangfoldet.

Foto:Naturvernforbundet

Grovt tømmer med tette årringer, hogd i gammelskogen i Flæun ved Follsjå.

Foto:Naturvernforbundet

åslandskap seg rolig opp fra innsjøen. Her er det små tjern, grunne søkk, myrer, bekker og sumpdrag. Vi tar oss fram der hogstmaskiner og lastbærere har kjørt opp skogbunnen bare noen uker tidligere. En stor tiur letter idet vi følger traseen innover i furuskogen. Snart befinner vi oss i et stort hogstfelt. Det brer seg ut i et småkupert terreng, kranset inn av vegger med gammel naturskog. Bakken er dekket av grener, hogstavfall og kjøreveier. Bare en håndfull trær er spart, for det meste pjuskete ungtrær. De står som forlatte skulpturer i et nakent landskap. Hele veien lyser stubbene mot oss, grove, med årringer tettere enn rillene på en lp-plate.

Dette er en av en rekke hogstflater i dette skogområdet som strekker seg mellom de to åsene Ramsås og Hea, et område hvor det er påvist 47 forskjellige rødlistearter.

Dødved fliset til brensel

I april 2021 oppdaget turgåere et tømmerlager i Hea. Der lå hul og grov svartor og osp stablet opp sammen med død furu. Ved Sønstevann, vest for Follsjå, ble det funnet et lager med rundt hundre dødvedstokker. I lageret var det rundt undre såkalte kelo-elementer og potensielle kelo-elementer. Dette er spesielt viktige døde trær som kan bli stående i skogen i flere hundre år og skape habitat for et rikt mangfold av biller, sopp og lav.

– Tømmerlagrene viser tydelig at verdifulle skoger er hogget ned. At de ikke har latt den verdifulle dødveden stå igjen, viser bare hvor brutalt skogbruket går fram i disse skogene. Her er alt rensket ut, uten tanke på truede og sårbare arter, sier Andersen.

AT Skog, som var mottaker av tømmeret fra Sønstevann, mener at hogsten er utført etter sertifiseringskrav og lovverk. I et brev til Naturvernforbundet av 20. april skriver AT Skog at de på befaring ikke observerte «tømmer som faller inn under definisjonen for kelo-elementer», ei heller fant de at grove gamle løvtrær var hogd.

«Ved befaring så vi at mesteparten var nylig død furu og svært lite av dette var grovt. Hovedregelen er allikevel at grov død ved av furu skal bli stående/liggende ved hogst», står det i brevet fra AT Skog.

Andersen på sin side sier at bildene viser en betydelig andel dødved og er forundret over svaret fra AT Skog.

– Det at AT Skog ikke fant kelo-elementer i tømmerlagrene viser dårlig biologisk kompetanse og manglende forståelse av økologiske krav for rødlistede arter i furuskog. Hvis dette skal fungere, må myndigheter og uavhengige fagfolk overta, sier Andersen.

Natur & miljø har bedt AT Skog om en kommentar til denne saken. Da bladet gikk i trykken hadde vi ikke fått noe svar fra selskapet.

Kapittel 2

Miljøsertifisering eller grønnvasking?

Tømmeret fra hogstene i Follsjåområdet er miljøstemplet med skogbrukets egen miljøsertifisering PEFC. Det betyr at kunder i inn- og utland får vite at trevirket stammer fra bærekraftig skogbruk.

Mye av sliptømmeret fra gamleskogene er levert til en kartongfabrikk i Grums i Sverige, mens sagtømmeret er levert til Telemarksbruket i Bø, som AT Skog eier. Dødveden blir blant annet brukt til biovirke, ifølge AT Skog. Kjøper du noe av dette og ber om å få se miljøsertifikatet, vil du neppe kunne gjette at trevirket stammer fra noen av de siste virkelig rike furuskogene.

«Garantert bærekraftig tre … Med PEFC får du tre fra skog som er bærekraftig forvaltet», står det på nettsiden til PEFC.

Skogbruket har utviklet dette sertifiseringssystemet i samarbeid med skogeierorganisasjoner i Europa. PEFC står for Programme for the Endorsement of Forest Certification. I denne ordningen kan de sertifiserte selv velge mål og ambisjonsnivå, uten medvirkning fra utenforstående. Det er laget en PEFC skogstandard med 27 kravpunkter for skogsdriften i Norge. Der er det ikke mange absolutte krav, det brukes formuleringer som «kan», «bør» og «om

mulig», noe som åpner et stort rom for tolkning. Selve sertifiseringen foregår i hovedsak på papiret, med svært få og forhåndsvarslede felt-besøk. Førstelinjekontroll utføres av sertifikatholder selv.

– Det blir som å sette bukken til å passe havresekken. Skogbruksnæringen har tilnærmet full kontroll over sine egne rammebetingelser. Miljøsertifiseringen er ikke annet enn grønnvasking av et skogbruk som knapt tar hensyn til naturmangfoldet i skog, sier Andersen.

– Må stole på informasjonen vi har

Viken skog mener at hogstene som er utført i Follsjå ikke truer det unike mangfoldet som er funnet i Follsjå-området.

Viken Skog påpeker at det er store naturreservater og omfattende nøkkelbiotoper i Follsjå-området, og at de stoler på at disse områdene omfatter mye av naturverdiene i området.

– Her har det under hogsten blitt tatt hensyn til gjeldene lover og sertifiseringsregler, uttaler biolog Diana Eckert i Viken skog til Natur & miljø.

– Generelt er hogstene gjennomført etter utredning av hva som er registrerte av nøkkelbiotoper og rødlistede arter. Som sådan må vi jo stole på at den informasjonen vi har er god nok til å ta vare på det biologiske mangfoldet, svarer Eckert.

Hun er kjent med Naturvernforbundets kritikk av PEFC-sertifiseringen.

– I stedet for aksjoner, kampanjer og kritikk vil vi oppfordre Naturvernforbundet til å bidra mer konstruktivt i debatten, blant annet gjennom å delta i den pågående revisjonen av skogstandarden som de har valgt å stille seg utenfor, sier Eckert.

Naturvernforbundet trakk seg ut av arbeidet med sertifiseringsordningen på begynnelsen av 2000-tallet, fordi man mente at standarden ikke ga god nok beskyttelse til naturverdiene i skog.

Rødliste full av skogsarter

Situasjonen for naturmangfoldet i skog vises tydelig på rødlisten, som Artsdatabanken står bak. Av de 2503 utrydningstruede artene i Norge, lever 1141 i skog. Så godt som alle sammen er truet på grunn av påvirkninger i habitatene, og flatehogst er uten tvil den største trusselen.

– Selv de mest utrydningstruede artene og de mest verdifulle skogene våre står nå helt uten beskyttelse. Myndighetene må gripe inn og stanse dette før det er for sent, sier Andersen.

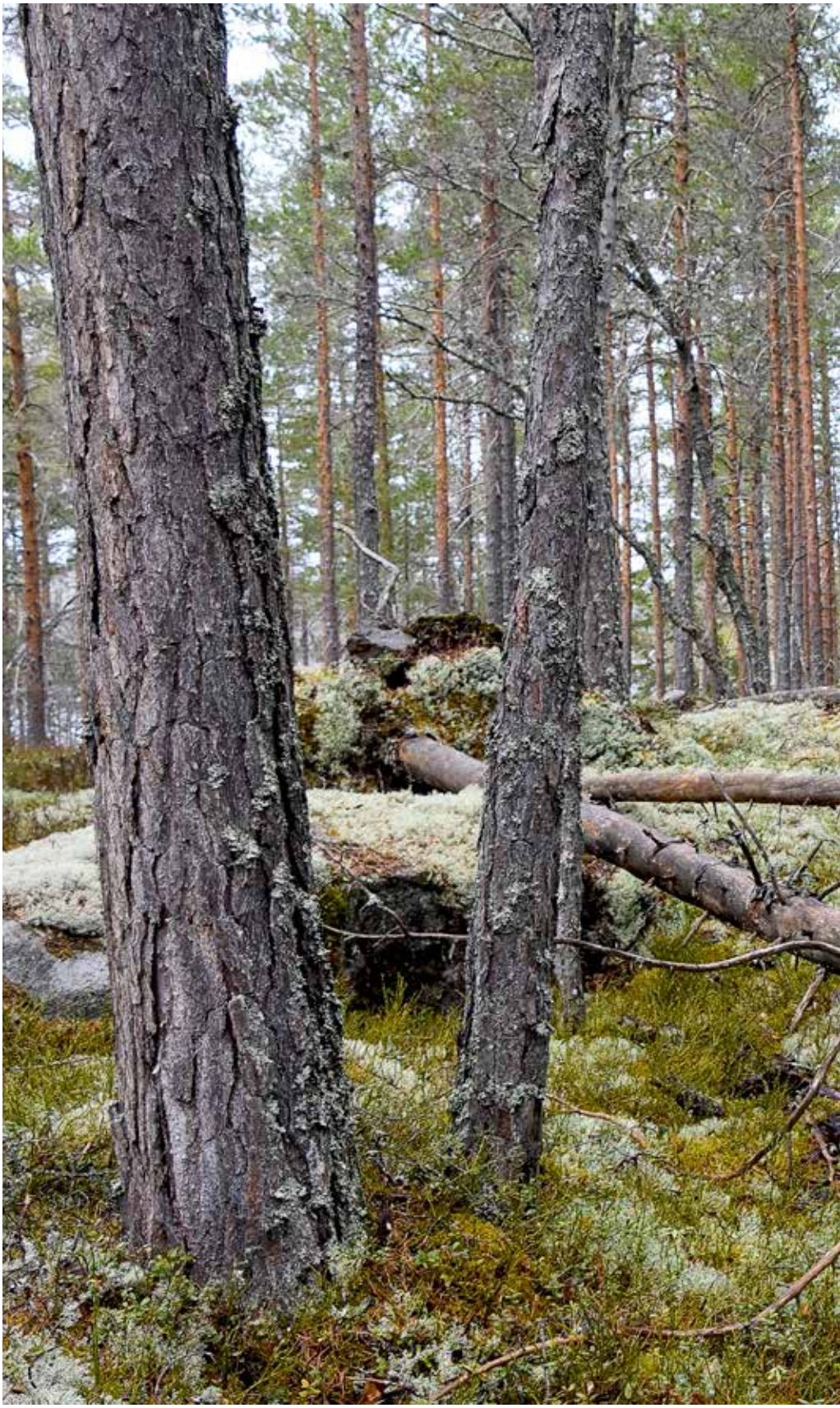

Epilog

Kappløp før hogstmaskinene kommer

Før vi drar tilbake tar vi en tur for å se på byggingen av en skogsbilvei vest for Follsjå. To gravemaskiner arbeider seg innover mot en gammelskog ved Damvatn. De graver seg vei, fyller på stein og grus, slik at tunge kjøretøy skal komme frem. I dette området jobber nå biologer og naturvernere på spreng for å registrere naturverdiene i skogen. Allerede er 8 rødlistearter funnet, blant dem den sterkt truede arten knuskkjukemøll og de sårbare artene mørk brannstubbelav og lys brannstubbelav.

«Selv de mest mest verdifulle skogene våre står nå helt uten beskyttelse.»
Gjermund Andersen

Vi tråkker oss over spor etter grove belter og følger traseen der veien skal gå. Etter noen hundre meter stanser sporene, og vi kommer over i gammel furuskog. Skogbunnen er et mykt teppe av ulike moser, lyng og lavarter, som en fargepalett med utallige variasjoner av grønt, stedvis brutt av felt med gråhvit reinlav.

Det er lett å ta seg fram. Her er står furuskudd ved siden av eldgamle trekjemper og døde trær, både stående og liggende. Går du bort til en av de gamle stammene, vil du se et vell liv. Lav, sopp og moser pryder stammer, kvister og stubber. I veden innenfor lever biller og et mylder av forskjellige innsekter. Det skaper livsgrunnlag for tallrike fugler, planter, pattedyr og andre innbyggere i skogen. Det er slik en naturskog skal være. Om kort tid, vil også denne skogen bli hogd. ■

Fortsatt står gammelskogen ved Tangestul vest for Follsjå, men det bygges nå en skogsbilvei for å hogge i området. I denne skogen er det hittil registrert 8 rødlistearter, blant dem den sterkt truede knuskkjukemøllen. To sårbare arter, mørk brannstubbelav og lys brannstubbelav, er også funnet.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Vei og bane

Oversiktsbilde over Kroksund. Her vil jernbanebrua komme nær dagens bru, mens motorveien vil gå på ei buet bru lengre bak i Tyrifjorden.

gjennom vernet natur

Først flyttet de den planlagte jernbanestrekningen dit alle naturvernere sa den i hvert fall ikke burde gå. Så plusset de på en firefelts motorvei. Velkommen til Ringerike. ➤

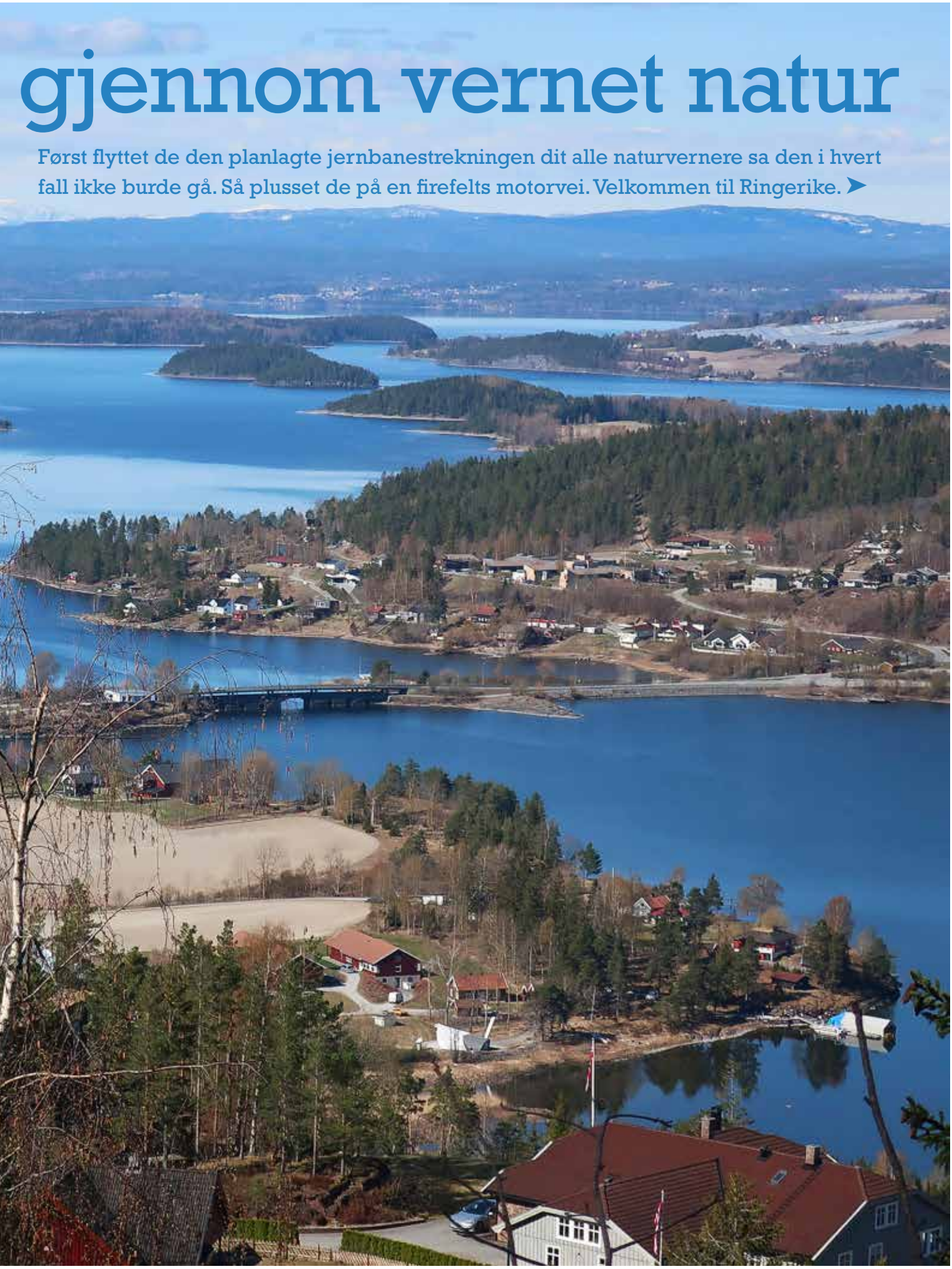

Sundvollen og Kroksund vil bli komplett endret av utbyggingen.

Tekst og foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

– Det er ikke til å tro. Dette er internasjonalt vernede våtmarksområder, gjennom Ramsar-konvensjonen. Så planlegger de vei og jernbane rett gjennom. Dette er et grelt eksempel på at vern ikke har noen betydning i dag, sier Martin Lindal. Han er leder i Naturvernforbundet i Buskerud, og har jobbet med Ringeriksbanen i en årrekke.

– Flyttet dit den ikke bør være

– Det ble jo vedtatt en trasé på begynnelsen av 2000-tallet som også Naturvernforbundet støttet. Vi vil gjerne ha raskere jernbane. Men i løpet av prosessen har traseen blitt flyttet dit den absolutt ikke bør være. Samtidig har man plusset på en firefelts hyttevei til Hallingdal, som vil kreve enda mye mer areal enn jernbanen alene, sier Lindal.

Han foreller at det sjelden er kapasitetsproblemer på veien, annet enn i helgene.

– Jeg har mistanke om at veien er en «hilsen hjem» fra politikere som sanker stemmer i Hallingdal. Hvis det er slik norsk samferdselspolitikk skal styres, blir det dårlig sammenheng i arealplanleggingen, sukker Lindal, som mener en utbedring av eksisterende vei hadde vært nok.

Planlagt i mer enn 100 år

Ringeriksbanen har vært planlagt siden slutten av 1800-tallet. Den vil kutte reisetiden med tog mellom Oslo og Bergen med rundt en time, og gjøre toget mer konkurransedyktig med bil og fly. Derfor har Naturvernforbundet vært grunnleggende positive til banen. I 1992 ble den vedtatt, som en del av Kjell Opseths pakke med tiltak for trafikken mellom Oslo og Bergen. Intensjonen var at banen skulle stå ferdig samtidig med Lærdalstunnelen, i 2000. Men innfløkte diskusjoner om trasévalg, samt større politisk press for vei enn tog, gjorde at banen ble lagt til side. I 2002 vedtok Stortinget en trasé som ville skåne våtmarksområdene ved Hønefoss, og legge banen på østsiden av Steinsfjorden inn til Hønefoss. Naturvernforbundet støttet denne traseen, men lite skjedde.

Motorvei over alt

Men med dagens regjering har utbyggingen av samferdselsprosjekter, spesielt motorveier, skutt fart. Ringeriksbanen ble en del av et fellesprosjekt med ny E16 fra Sandvika til Hønefoss, og planleggingen ble samordnet. Til slutt ble det valgt en trasé over Helgelandsmoen og Storelva, som ligger helt i grensa for de internasjonalt vernede våtmarksområdene sør for Hønefoss. Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem ble internasjonalt vernet i 1996, og er et svært viktig område for fugler. 235 ulike arter er observert her, og flere vernede arter av planter, amfibier, moser og fisk finnes også i området. Å få en motorvei og jernbane kloss innpå vil forringe verneområdene betydelig.

Bygger firefelts for lav trafikk

– Vi har sendt klager og deltatt i debatten i lokalavisene. Men det er vanskelig å endre trasévalg nå. De fleste partiene var med på denne traséen, fordi de mente fellesprosjektet var eneste mulighet for å få bygd jernbanen. Det er fremdeles Fremskrittspartiet som har styringen på samferdselspolitikken, sier Lindal.

Men Hønefossområdet er ikke det eneste stedet i Norge der motorveiutbygginger kommer i konflikt med viktige naturverdier. Nå planlegges det firefelts motorveier på strekninger med ganske lav trafikk, ned mot 5000 biler daglig. Etter det Natur & miljø kjenner til, er det ingen andre europeiske land som bygger en slik veistandard for så lave trafikktall.

Lågendeltaet under E6-press

Ved Lillehammer er det planlagt at en utvidelse av E6 skal gå tvers gjennom Lågendeltaet naturreservat, vernet i 1990. Naturvernforbundet og andre organisasjoner reagerer sterkt på planene, og en egen vernegruppe,

De stille vikene og evjene ved Storelvas utløp i Tyrifjorden får snart selskap av en firefelts motorvei og stambanen fra Oslo til Bergen, hvis politikerne får det som de vil. Bildet er tatt fra Odin camping, noe sør for der elva blir krysset av tog og vei.

Motorveien vil krysse Kroksund akkurat her, ved nå nedlagte Rørvik camping.

Lågendeltaets venner, er opprettet for å kjempe mot veiplanene.

– Selv et vernet reservat er altså ikke verdt å spare for all framtid – så lenge bilistene kan spare noen minutter. Dette er ett av utallige eksempler på at vi ikke erkjenner naturens egenverdi, sa biolog Dag O. Hessen til Forskning.no om planene.

Sør for dette, ved Hamar, er allerede E6 utvidet til fire felt gjennom det vernede våtmarksområdet Åkersvika.

– Miljøskadelig monsterprosjekt

Sør for Bergen vil planene for fjordkryssingsprosjektet Hordfast ødelegge viktige naturverdier på øya Reksteren, samt i Os. Naturvernforbundet Hordaland har foreslått å satse på elektriske ferjer og en moderat utbedring av dagens vei, og å verne naturen der den enorme motorveien skal gå.

– Hordfast er et miljøskadelig monsterprosjekt som ikke bare betyr nedbygging av store, verneverdige og viktige naturverdier, men også en femdobling av biltrafikken, fremholder leder Gabriel Fliflet i Naturvernforbundet Hordaland.

Motorveier i hele landet

I Trøndelag bygges nå E6 ut gjennom Gauldalen på strekningen forbi Søberg, med fylling ut i den vernede elva Gaula. Nord for Trondheim planlegges veien bygd på fylling ved utløpet av Stjørdalselva. Forbi Levanger vil det gå med store mengder matjord. På E16 mellom Kløfta og Kongsvinger ønsker Nye Veier å bygge ny motorvei der det på deler av strekningen allerede er en nybygd motorvei ved siden av. På Sørlandet er det store konflikter om utbygging av E18/E39, både øst og vest for Kristiansand. Det brygger også opp til strid om ny motorvei på riksvei 4 mellom Hadeland og Toten, samt gjennom Nittedal. Mellom Molde og Ålesund vil Møreaksen påvirke dalfører, strandsone og øysamfunn.

– Glemmer natur- og klimakrisa

– Regjeringen har tydeligvis glemt at vi står midt i ei naturkrise og klimakrise. Denne transportplanen kommer til å binde opp klimagassutslipp og ødelegge verdifull natur. Transportplanen må skrotes, og regjeringen må komme tilbake med en ny plan som reduserer bil- og flytrafikk, legger til rette for bedre tog og kollektivtransport i hele landet og satser stort på bærekraftig transport i våre byer og tettsteder, sa Naturvernforbundets tidligere leder Silje Ask Lundberg da Nasjonal transportplan ble lagt frem i vår.

– Det er tydelig at naturvern stort sett brukes i festtaler. Vi trenger jo ikke disse unødvendige motorveiene, sier Martin Lindal i Naturvernforbundet i Buskerud, som fortsatt håper på at traseen for Ringeriksbanen flyttes, og at motorveien skrinlegges.

– Vi kan ikke bygge ned vernet natur for at hytteeiere i Hallingdal skal komme seg raskere på hytta på fredag ettermiddag, avslutter Lindal. ■

Naturens svake rettsvern – På tide med en miljøklagedomstol!

Av: ANNE GURI SOLEM, kampanjerådgiver
og MAREN ESMARK, generalsekretær

Allerede i Frostatingsloven ble det slått fast at «med lov skal landet bygges, ikke med ulov ødes». Rettsvern innebærer to viktige forutsetninger. For det første må det være gode lover som ivaretar de svakeste rettigheter. For det andre må samfunnet sikre at lovene overholdes.

På landsmøtet vårt i april kom det inn et nytt og spennende punkt i arbeidsprogrammet, nemlig at vi skal jobbe for at det blir opprettet en miljøklagedomstol i saker om natur, klima og miljø.

Naturen har på papiret ganske godt rettsvern gjennom både lovverk, internasjonale avtaler og vedtatt politikk. Grunnloven har nedfelt en plikt til å ivareta et rent og sunt miljø. Stortinget har satt ambisiøse mål for bevaring av naturmangfold og kutt i klimagassutslipp. Og Norge forpliktes av internasjonale avtaler som slår fast at vi skal stanse tapet av biologisk mangfold og kutte klimagassutslipp.

Grunnloven nedfeller at vi har krav på et levelig miljø, og at det også gjelder fremtidens generasjoner. Naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven har i sine formålsparagrafer mål om bærekraft og å ivareta biologisk mangfold, landskap, økologiske prosesser og grunnlaget for samisk kultur. Og alle sektorlovene har egne paragrafer om hvordan miljøhensyn skal ivaretas.

Likevel skjer det en omfattende og farlig utvikling der en rekke forvaltningsvedtak strider mot naturmangfoldlovens prinsipper om økosystembasert forvaltning, kunnskapsgrunnlaget, helhetlig belastning og føre-var.

Sverige har en egen miljødomstol og Danmark en miljøklagenemnd. I våre naboland blir mange forvaltningsvedtak hvert år gjenstand for effektiv miljørettslig kontroll gjennom disse ordningene. I Norge blir vi henvist til kostbare og tidkrevende søksmål for de ordinære domstolene. Kostnadene ved søksmål er store, og det tar gjerne to–tre år fra det tas ut søksmål til rettskraftig dom foreligger. Naturens rettsvern er veldig svakt når det er praksis er omtrent umulig å få prøvd forvaltningsvedtak for en domstol.

Sverige har en egen miljø-domstol og Danmark en miljø-klagenemnd. I våre nabo-land blir mange forvaltnings-vedtak hvert år gjenstand for effektiv miljø-rettslig kontroll gjennom disse ordningene.

På andre saksområder enn miljø finnes klageordninger som skal sikre en rimelig og effektiv overprøving av enkeltsaker: Innenfor offentlig forvaltning ivaretar Sivilombudsmannen borgernes rettigheter i møte med forvaltningen. Vi har saksspesifikke klage- og kontrollordninger som Likestillings- og diskrimineringsombudet, Barneombudet, Forbrukerombudet og pasientombudene.

Ordningene bidrar til at den «svake» part får en reell mulighet til å få juridisk prøvet sin sak, uten å måtte anlegge kostbare og tidkrevende søksmål. Det er påfallende at vi ennå ikke har en ordning for miljøet, en av våre viktigste samfunnsinteresser.

Landsstyret vedtok allerede i 2018 at Naturvernforbundets ønsker opprettelse av en miljøklagedomstol, slik våre naboland i Sverige og Danmark har. Her står det:

Det fattes årlig tusenvis av forvaltningsvedtak med store og irreversible konsekvenser for natur og miljø. Men sivilsamfunnet og frivillige organisasjoner har ingen reell mulighet til å rettslig kontrollere at miljølovgivningen faktisk overholdes. ..

Naturvernforbundets landsstyre ønsker velkom-

Naturens rettsvern er veldig svakt når det er praksis er omtrent umulig å få prøvd forvaltningsvedtak for en domstol.

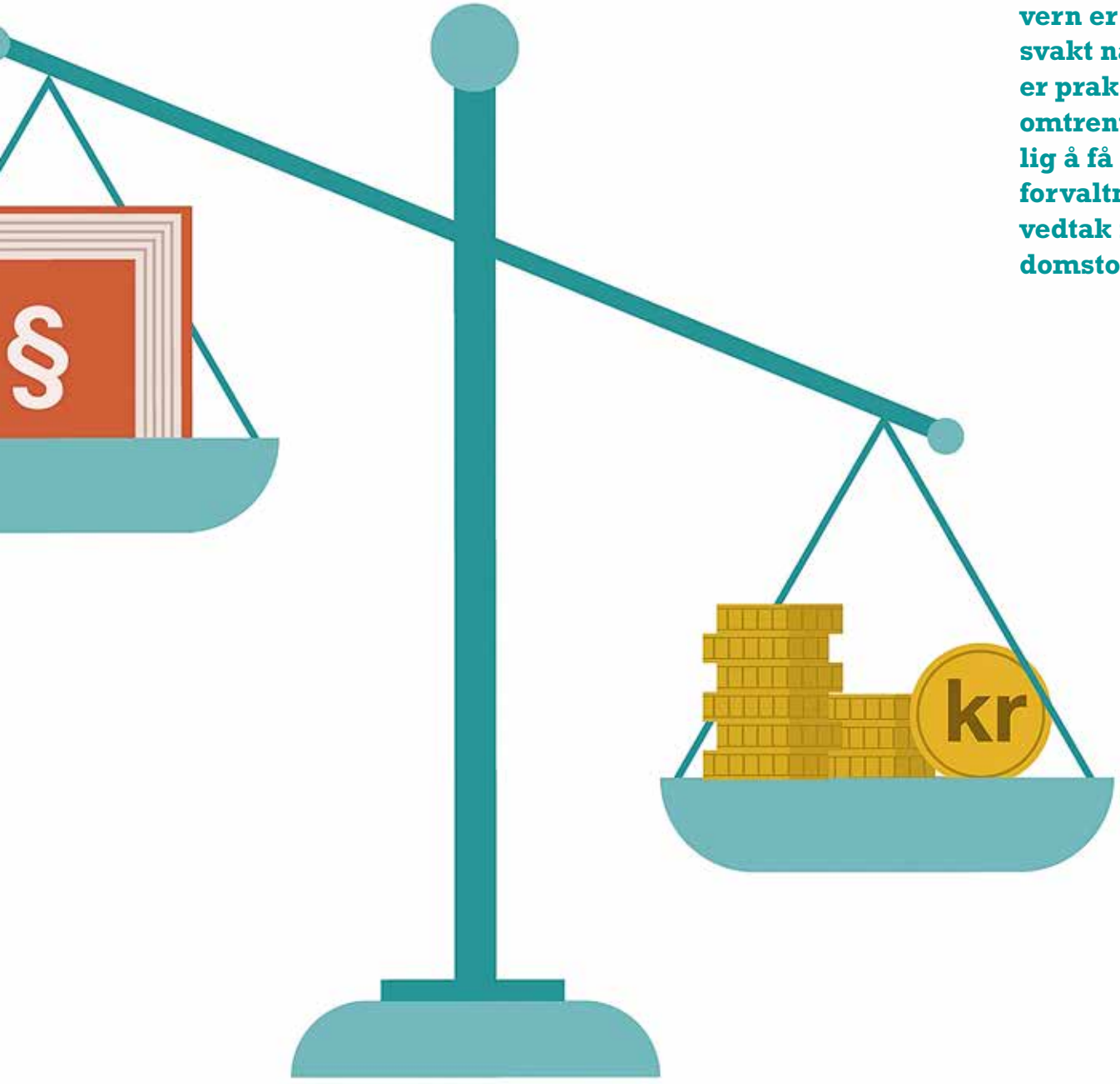

men en egen miljøklagenemd i Norge. Vi ber regjering og Storting igangsette et utredningsarbeid med mål om opprettelse av en miljøklagenemd.

Vi vet om mange saker rundt om i landet som kunne vært prøvet for en slik domstol. Vedtak som tillater både kraftlinjer og motorveier gjennom naturreservater. Utslippstillatelser som kan ødelegge hele fjorder. Hyttebygging på myr. Vindindustri i reinens leveområder og fuglers trekkveier. Natur og klimafiendtlige og ulønnsomme motorveier. Oppdrettsanlegg i villaksens vandringsvei. Hogst i verneverdige og verdifulle skogsområder. Eksemplene er mange og til sammen betyr det at stadig mer natur forsvinner, og det tilsynelatende fordi det er lovlig.

I undersøkelsen til partiene har vi spurt om de støtter opprettelsen av en egen miljødomstol for behandling av saker som vedrører miljø-, naturressurs- og klimaspørsmål, og flere partier svarer en klart og tydelig ja. Nå skal vi jobbe med dette frem mot Stortingsvalget – og uansett hvem som vinner vil vi jobbe for at neste regjeringserklæring inneholder et løfte om å styrke naturens rettsvern og opprette en miljøklagedomstol. ■

Folk og fest for Førdefjorden

– I dag opplever jeg at naturen er tilnærmet rettsløs, sier Anne-Line Thingnes Førsund. Lederen for Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane har kjempet mot gruvedumping i Førdefjorden i over 14 år, og er ikke imponert over rettsvernet for fjordene, Norges kanskje fremste merkevare.

Tekst: LISE HELSET EIDE
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Med saltvann i årene og bølger i håret har Anne-Line Thingnes Førsund stått forrest på barrikadene for hjembygda Vevring og Førdefjorden i 14 år. Det var kjærligheten til naturen som fikk henne engasjert, og som fortsatt gir henne energi til å kjempe, dag etter dag.

– Tanken på at Førdefjorden kan bli ødelagt er ikke til å bære. Det er en av få gjenværende fjorder på Vestlandet med fullt fungerende økosystem og et rikt artsmangfold. Her er det natur som har tilpasset seg gjennom millioner av år og som er evig selvfornyende. Tenk på det! sier hun engasjert på ekte Sunnfjordmål.

Viktig fjord for fisk og folk

Førdefjorden er nasjonal laksefjord, viktig gytefjord for kysttorsk og matfjord. Fjordens rikdom og risikoen for miljøskade er blitt bekreftet fra mange hold og uavhengige faginstanser, likevel har Regjeringen gitt grønt lys til at selskapet Nordic Mining skal få dumpe gruveavfall nettopp her. Sammen med Papua Ny-Guinea og Tyrkia blir Norge da eneste nasjon som fortsatt driver med denne miljøødeleggende praksisen. Det synes Førsund er en skam.

– Norge har inntatt en ledende rolle innen havvern, med Erna Solberg i spissen som leder for det internasjonale havpanelet, men mister all troverdighet hvis de samtidig tillater denne skammelige industripraksisen i eget land, slår hun fast.

Og det mangler ikke på informasjon og advarsler; Fiskeridirektoratet leverte innsigelse mot planene om å dumpe gruveavfallet i Førdefjorden av hensyn til fisk og livet i fjorden. Havforskningsinstituttet har gjennom grundige uttalelser vist hvordan dumpingen og spredning av partikler kan gjøre stor skade. Miljødirektoratet frarådde først sjødeponi i frykt for å utrydde fiskearter, men ble bedt om å komme med ny vurdering og konkluderte da likevel med at man ut ifra «samfunnsnytte» kunne gi utslippstillatelse på visse vilkår.

– Det er rystende å se at private aktører kan kjøpe seg til konsekvensutredninger som passer deres sak, hvor både naturverdiene og miljøkonsekvensene av tiltak blir systematisk underkommunisert. Samtidig opplever vi at det har vært liten politisk vilje til å lytte til den lokale befolkningen, næringsliv og fagfolk, påpeker Førsund.

Argumentasjonen med arbeidsplasser er en gjenganger der ny næring ønsker å etablere seg, og er også blitt brukt ved Førdefjorden så vel som ved Repparfjorden i Finnmark. Også der står er en verdifull fjord, som huser både laks og gyteplasser, i fare med å ødelegges av gruveavfall. Samtidig er viktige næringer innen fiskeri, havbruk og reiseliv bekymret for konsekvensene for eksisterende arbeidsplasser i distriktet, og ikke minst for Norges omdømme som reiselivs- og sjømatnasjon.

Optimist

Til tross for en del motbakker, er Anne-Line Thingnes Førsund fortsatt optimist. Selv om tanken på galopperende artstap og bit-for-bit nedbygging av naturen skremmer salt-

Dette er saken:

I 2020 ble det gitt grønt lys til dumping av gruveavfall i Repparfjord i Finnmark. Ved Førdefjorden i Vestland er spenningen før valget stor, klagesakene er ikke avgjort. Begge prosjektene vil medføre betydelig forurensning og ramme livet i fjordene hardt.

- Førdefjorden er en rein og fiskerik nasjonal laksefjord, gytefjord og matfjord som vil kunne ta stor skade av de enorme mengdene masse som skal dumpes i fjorden fra gruva. Hvert år er det planlagt å dumpe 4 millioner tonn gruveslam og kjemikaler rett ut i fjorden, helt til et berg på 250 millioner tonn har endret landskapet under overflaten fullstendig.

Nordic Mining fikk i januar 2021 tillatelse til å slippe ut to tonn SIBX i Førdefjorden årlig. Tillatelsen ble gitt til tross for advarsler om negative miljøkonsekvenser, men klagesak behandles nå.

- Repparfjorden har status som nasjonal laksefjord og er viktig gytefelt for kysttorsk. Likevel har regjeringen gitt gruveselskapet Nussir tillatelse til å slippe ut to millioner tonn tungmetallholdig gruveslam årlig, rett ut i sjøen. Dette vil også ramme den samiske reindrifta.

Anne-Line Thingnes Førsund har flere ganger disket opp til fjordens festbord for Førdefjorden.

Foto: Luca Tomac

vannet ut av øynene hennes, neker hun å la seg mentalt begrave i gruveslam.

– Saken er ennå ikke avgjort, klager på utslippstillatelse og driftstillatelse er til behandling, ESA behandler også klage. Vi har en så god sak, med sterk støtte i hele landet. Et stort og økende flertall mener man ikke bør dumpe i Førdefjorden, sier hun og fortsetter;

– Vi er en stor gjeng som jobber ulønna for å få stanset gruvedumping, men Norge trenger et helt annet system for å fremskaffe informasjon om miljøkonsekvenser ved utbygging. I dag kan tiltakshavere bruke millioner av kroner på å få nødvendige godkjenninger. Naturen derimot, har ingen penger til å forsvare seg med, påpeker Førsund, som føler at rettsikkerheten er truet.

Regjeringen viser til krav om grundig overvåking av utslippene, men dette vil bare dokumentere skade som allerede er gjort. Og ingen Stortings- eller kommunevedtak ville kunne gi liv tilbake til det som allerede er gått tapt, her må man være føre var, mener hun.

– Det er iøynefallende hvor lite lokal befolkning og næringer er blitt lyttet til, og hvordan politikere har tatt tiltakshaveres argumenter for god fisk. Vi har et betydelig demokratiunderskudd i saken. Norge har i utgangspunktet et bra miljølovverk, men det betyr lite når det uthules ved at dispensasjoner gis fra Miljødirektoratet som om det er det som er hovedjobben, ikke å bruke lovverket til å ivareta naturen, livsgrunnlaget vårt, sier Førsund

Folk, fisk, fest og fjord

Oppvokst et steinkast unna sjøen, mellom fjord og elv, har Anne-Line Thingnes Førsund funnet kraft i naturen og fellesskapet.

– Vi skjønte tidlig at dette kom til å bli en langvarig kamp, og for å tåle belastningen bestemte vi oss for å ha det meningsfullt underveis. Vi jobber sammen om noe livsviktig, men det må være plass til folk, fest, fisk og litt «fanteri» for fjorden, legger Anne-Line til med et smil.

Strategien har fra start vært å vise frem verdiene som står på spill; kunsten, kulturen og selvfølgelig naturen i skjønn harmoni. Ikke sjelden har havets festbord vært pådekket, med et unikt mangfold og spesialiteter fra hele bygda.

– Hvis det blir gitt løyve til å dumpe gruveavfall, så er det et formidabelt brudd med den allmenne rettsfølelsen. Vi bor i et samfunn der loven skal være lik for alle. Ingen kan tømme bossdunken sin i fjorden, ingen kan fiske hvor og når de vil. Folk følger og forstår regler som ivaretar økosystemet. Her har villaksen vern, nisen er fredet, havørnen får fly og hele spekkhogger-familier svømmer på besøk. Det er så vakkert at du nesten mister pusten! Da føler jeg meg som et lite, men lykkelig menneske i den store, eventyrlige naturen. Og den er vel verdt å kjempe for. ■

Det er mange hus i Norge som kan bli mer energieffektive med enkle tiltak. Potensialet for energisparing i bygg er enormt.

Foto: Peeter Viisimaa/Istockphoto.com

Krever økt satsning på energisparing

Den mest miljøvennlige energien er den du ikke bruker. Naturvernforbundet krever økning i satsningen på å bruke energien mer effektivt.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Vi skal fase ut vår bruk av olje og gass, blant annet av hensyn til klimaet. Men alternativ energi belaster også natur og miljø. Vindkraft tar store arealer, og har i Norge ofte blitt bygd i rike, flotte naturområder med store ødeleggelser som resultat. Vannkraft har allerede bygd ned det meste av Norges rike vassdragsnatur.

– Fem år uten en plan

Naturvernforbundet har lenge etterlyst fortgang i arbeidet med å sikre at vi bruker energien mest mulig effektivt.

– Stortinget har vedtatt et mål om 10 terawattimer (TWh) energisparing i bygg innen 2030. Nå har det gått fem år uten at regjeringen har lagt fram noen plan eller tiltak for å nå målet. Det er alt for svakt, sier Audun Randen Johnson, energirådgiver i Naturvernforbundet.

Bygg er den sektoren som bruker mest energi (over 80 TWh) i Norge. Energisparing i bygg kan gi store mengder strøm uten konflikter med utbygging i naturen. Satsing på energisparing minimerer behovet for utbygging av vindkraft for å sikre elektrifisering av transport og andre formål.

Bærebjelken i miljøplan

Energisparing er bærebjelken i Naturvernforbundets rapport «Fossilfritt Norge», som viser hvordan Norge kan fase ut all bruk av fossil energi innen 2040 uten store vann- eller vindkraftutbygginger. Det er ikke småtteri som kan spares i norske bygg. 10 TWh tilsvarer forbruket til alle husholdninger i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum til sammen. For å produsere like mye strøm trengs det 15 Alta-kraftverk eller 90 vindkraftverk likt anlegget på Haramsøya. 10 TWh er nok til å elektrifisere alle personbiler i Norge, og på den måten kutte betydelige deler av Norges klimagassutslipp.

Solceller på tak er en sektor i sterk vekst i Europa, men i Norge ser utbyggingen ut til å flate ut. Naturvernforbundet krever bedre støtteordninger fra Enova.

Foto: Naturvernforbundet

Kan redusere mye mer

Og potensialet er enda større. Det er mulig å halvere energibruken i byggsektoren i løpet av 30 år ved å bygge bedre og gjøre de rette tiltakene i forbindelse med vedlikehold og modernisering, viste Arnstad-utvalget i 2010. Frem til 2050 er det mulig å redusere energibruken i byggsektoren med 39 TWh, ifølge beregninger fra SINTEF. Likevel blir støtteordninger svekket, og det satses langt mer på utbygging av ny, fornybar energi enn på å bruke den energien vi allerede har på en fornuftig måte. I den nye Enova-avtalen, som ble signert i desember 2020, er det ikke noe eget mål for energieffektivisering. I januar fjernet Enova støtteprogrammer for energisparing i yrkesbygg og boligblokker, og støtten til energitiltak i husholdningene er redusert de siste årene.

– Det er uforståelig at energisparing nedprioriteres av regjeringen og Enova. Støtten til energitiltak i bygg og bolig må økes og det må komme en handlingsplan for energisparing, sier Johnson. ■

Energismart bolig

Energismart er et prosjekt under Naturvernforbundet som har som mål å gjøre det enklere for deg å ta energismarte valg i boligen din. På www.energismart.no finner du gode tips til hvordan du kan gjøre din bolig mer energismart, og finne leverandører og rådgivere som kan hjelpe deg med dette.

Å reparere en telefon som ikke virker kan ta lang tid, og kreve mange besøk på posten og i butikk.

Historien om en smarttelefon som sluttet å virke

Tekst: ELLEN MUNDEN PAALGARD
redaksjonen@naturvernforbundet.no

I mars i år sluttet plutselig mobilen til en av våre ansatte, Hanna, å virke.

Hun hadde hatt den i 3,5 år, men nå ville den ikke lenger koble seg til wifi. Alle triksene i boka var prøvd, inkludert å nullstille telefonens innstillinger, men uten hell. Til slutt sendte hun den inn til Power hvor hun kjøpte den, vel vitende om at det er fem års reklamasjon på smarttelefoner. Tre uker etter får hun mobilen i tilbake i posten. Saken kunne ha sluttet der, men det gjør den dessverre ikke. Mer om det senere.

Nordmenn elsker å kjøpe elektronikk. Bare i fjor ble det solgt 1,6 millioner smarttelefoner i Norge. De av oss under 50 år skifter nemlig smarttelefon etter bare litt over to år. Det er et miljøproblem. Bare karbonfotavtrykket fra en smarttelefon er så stort at vi ifølge en rapport på oppdrag fra EEB (European Environmental Bureau) må bruke en smarttelefon i minst 25 år for at det skal være bærekraftig. Så hvorfor har vi ikke smarttelefonen vår lenger enn 2-3 år? Internasjonale studier viser at den reelle levetiden til smarttelefon kan være opp til 4-5 år, men mange opplever likevel at telefonen ikke varer så lenge. Det er blitt en av de viktigste kampene en voksende bevegelse for retten til å reparere, som Naturvernforbundet er en del av, jobber for.

EU utarbeider nå krav til smarttelefoner

Fakta: Naturvernforbundet jobber for

Rett til
- – produkter som er designet for å kunne repareres og vare
- – tilgang til reservedeler og manualer
- – at produkter er merket med hvor reparerbart det er
- – fritt verkstedvalg

Mer informasjon på rettentilreparasjon.no

Fakta: Miljøkonsekvenser av smarttelefonproduksjon:

- Forurensning i vann og land fra gruvedrift, også her i Norge.
- Irreversible inngrep i natur fra gruvedrift.
- Store klimagassutslipp på grunn av råvarer som fraktes mellom ulike land.
- Miljøgifter fra produksjonen.
- Økt fare for pandemier siden mindre natur gjør at ville dyr kommer tettere på mennesker.

for å redusere miljøbelastningen av dem. At de må kunne repareres forventes å være ett av kravene. I Frankrike ble det nylig innført krav om at smarttelefoner må merkes med hvor reparerbare de er.

Tilbake til Hanna. I pakken som hun får i posten ligger hennes gamle telefon, som er reparert og virker som normalt igjen. Men det blir en kortvarig glede. Etter to dager kommer problemet tilbake. Hanna sender den tilbake til Power, og etter tre uker får hun den tilbake, reparert denne gangen også. Nå virker den i tre uker før samme feil dukker opp igjen.

Igjen sender hun den inn, men får den i retur to uker etter fordi det mangler en underskrift på ett av papirene. Hanna får levert telefonen i en fysisk butikk og får sendt den inn derfra.

Hva som skjer videre derfra får dere lese i neste Natur og miljø, men ifølge Forbrukerrådet skal en kunde få reparasjon eller ny vare «innen rimelig tid». «Det skal ikke være til vesentlig ulempe for deg, og selger kan normalt ikke forsøke å reparere den samme feilen mer enn to ganger.» Dette eksemplet viser dessverre at det koster å leve miljøvennlig i dag, og nettopp det er kjernen her: Så lenge politikere tillater at det er enklere, og ofte billigere, å kjøpe nytt enn å reparere, får vi ikke løst forbruksproblemet. ■

Kilder:

https://www.sciencedaily.com/releases/2018/10/181016142434.htm Forbrukerradet.no, https://repair.eu/

1892 NJF

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

NLF 1893

Soloppgang på myra på Romeriksåsen. Norske myrområder er under press. Myra er viktig både for artsmangfoldet og som karbonlager.

Foto: Bård Løken/NTB Scanpix

Sisters in Business bærenett

Medlem 417[10]

Ikke-medlem 485,-

Sisters in Business er en sosial virksomhet, som skaper arbeidsplasser for kvinner med innvandrerbakgrunn gjennom lokal tekstilproduksjon. Vi har sammen med damene i SiB produsert et moteriktige bærenett av høy kvalitet. Bærenettene er produsert av overskudds-materialer, omsøm og restmaterialer.

Ocean Bottle

Ocean bottle en kul og evigvarende Norsk desig-net flaske.

Ocean Bottle forpliter seg til å finansiere innsamling på over 80.000.000 kg havbundet plast, i om-råder over hele verden innen 2025. En Ocean Bottle finansierer samling av 11,4 kg plast, tilsvarer 1000 stk plastflasker.

Medlem 454,-

Ikke-medlem 528,-

Termos Stanley

Stanley 1 liter termos. Klassikeren som får full pott i termostester, og kåres som markedets beste termos! En termos som holder på varmen i over 15 timer! I tillegg til den gode varmekapasite-ten, er den meget robust og tåler mer enn de fleste andre termoser på markedet.

Medlem 473,-

Ikke-medlem 550,-

Medlem 184[90]

Ikke-medlem 215,-

BarbEco flergangsgrill

Robust, lett i vekt og kompakt minigrill

Medlem 159[10]

Ikke-medlem 185,-

Grillbriketter

BARBECO® grillbriketter av kokosnøttskall er et miljøvennlig alternativ som utnytter en ressurs som tidligere ble kastet. Brikettene tenner helt uten tennvæske, etter to minutter kan du begynne å grillle

Kopp med silikongrep og lokk

Produsert i 100 % biologisk ned-brytbart plantemateriale (PLA) og er BPA-fri. Volum 350 ml. Leveres med Naturvernforbundet sin logo trykket på koppen. Koppen kan vaskes i oppvaskmaskin.

Medlem 107[50]

Ikke-medlem 125,-

Medlem 86,-

Ikke-medlem 100,-

Plakat "Trekkfugler"

Viser vanlige trekkfugl som du kan møte i nærmiljøet.
Størrelse 42,8 x 65 cm.

Medlem 256[30]

Ikke-medlem 298,-

Plakat "Nordens trær"

27 tresorter man finner i den skandinaviske naturen. Navnene skrevet på:
LAT / DK / GB / NO / SE
Størrelse: 70 x 100 cm.

Urbant insektshus

Laget av Clayplas + som er et kompositttmateriale av 70 % leire og 30 % resirkulert plast.

Medlem 387,-

Ikke-medlem 450,-

Insektstårn

Tårnet har et hulrom fylt med halm for ly og overvintring av insekter

Medlem 342^{30}

Ikke-medlem 398,-

EKORNMATER

En morsom måte å mate ville ekorn i din hage- eller skogsområde.

Medlem 322^{50}

Ikke-medlem 375 ,-

Bergans Ulriken genser

Tykk ullgenser i myk og behagelig merinoull. Genseren har ekstra høy krage med beskyttelsesklaff, som forhindrer gnaging mot haken. Bruk den alene eller som varmeforsterkning under en skalljakke. Materialegenskaper: 450 g/m2 – 100 % merinoull

Medlem 890^{10},-

Ikke-medlem 1035,-

Sykkel-reparasjonsett

Lappesaker og verktøy til sykkel.

Medlem 101^{50}

Ikke-medlem 118,-

Medlem 473,-

Ikke-medlem 550,-

Hettejakke, dame/herre

Hettejakke med børstet innside. Moderne passform, glidelås hele veien og robuste snorer i hette. Jakkene er utstyrt med en lomme på hver side av glidelåsen. 2x2 rib både ermet og nederkant.

Naturvernforbundet

Nr. 1 - 2021

BESTILL SELV PÅ WWW.NATURVERNBUTIKKEN.NO
ELLER FYLL UT DENNE KUPONGEN

Porto og ekspedisjonsgebyr på 95,- tilkommer ved bestilling.

Vennligst merk at kupongbestillinger vil forhånds-faktureres og det belastes da for reell frakt. Faktura sendes per e-post om dette er oppgitt i feltet under, ellers per post.
VARER VIL IKKE BLI SENDT FØR FAKTURA ER REGISTERT BETALT.

FORNAVN	ETTERNAVN
ADRESSE	
POSTNR	POSTSTED
MEDLEM JA ☐ NEI ☐	E-POST/ TLF

☐ Ønsker å bli medlem (Hovedmedlemskap er kr 200,- første år og kr 390,- de resterende år.)

ANTALL	VA RENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR

Sendes til Aksess & Daylight AS, Verpetveien 30, 1540 Vestby. Kundetelefon: 64 98 05 10.

Vender hjem til

Etter lengre tids internasjonalt arbeid med matvaresikkerhet og miljø, vender tidligere statsråd og Senterparti-leder Åslaug Haga hjem. Nå skal hun lede arbeidet i vindkraftorganisasjonen Norwea. Men er hun klar over hvor mye det stormer i vindkraftsaken?

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Det er godt over 20 år siden hun var statsråd første gang, og 18 år siden hun ble leder i Senterpartiet. Siden hun gikk av som partileder i 2009 har det meste av hennes tid gått med til internasjonalt arbeid med matsikkerhet, for et mer robust jordbruk og matforsyningssystem. Det siste drøye året har hun vært visepresident for eksterne relasjoner og ledelse i IFAD, FNs internasjonale fond for jordbruksutvikling, basert i Roma. Før det var hun administrerende direktør for Global Crop Diversity Trust (den globale stiftelsen for avlingsmangfold) fra 2013 til 2020. Natur & miljø har fått et intervju i forkant av at den tidligere Sp-lederen nå vender hjem til norsk offentlighet, og skal bli norsk vindkraftbransjes nye ansikt utad.

Sårbar matforsyning

– Vi har en matproduksjon som i stor grad er basert på noen få arter. 60 prosent av verdens matforsyning kommer fra hvete, ris, mais eller soya. Dette gjør oss ekstremt sårbare hvis avlingene svikter. Med klimaendringene på toppen av det hele blir vi enda mer sårbare, forklarer Haga.

Hun forklarer at IFADs mandat er å bidra til å få fattige folk på bygda, rundt om i hele verden, ut av fattigdom.

– 80 prosent av de fattigste i verden bor på bygda. De fleste av disse lever av landbruk. IFAD er organisasjonen som jobber på gras-

vindkraftstorm

Haga har møtt miljøbevegelsen før, her som statsråd i Stoltenbergs andre regjering i 2005.

Foto: Naturvernforbundet

rota, er til stede i landsbyene og går «den siste mila» for at disse folkene skal få det bedre. Vi går dit Verdensbanken og andre ikke går, forklarer Haga engasjert.

– Et matsystem i krise

Koronapandemien har også bidratt til å gjøre situasjonen for mange av disse mest vanskeligstilte verre. Men Haga understreker at hovedproblemet innen matforsyning var der lenge før Covid.

– Vi står overfor et matsystem i krise, og det gjorde vi lenge før pandemien. Det er primært klimaendringer og konflikter som gjør det vanskelig å bidra til en positiv utvikling i de fattigste områdene. 60 prosent av de fattige bor i konfliktområder, og her finner vi også mye av verdens matproduksjon, sier Haga.

Samtidig er mange av disse områdene i strøk som allerede er varme, der økt global oppvarming kan bidra til å gjøre områder ulevelige. Og det er ikke bare folk som sliter. Plantene klarer heller ikke å tilpasse seg så raske klimaendringer som vi ser nå.

– Det gjør oss ekstremt sårbare, sier Haga.

Må ha klimaløsning

Alt fra lokale tiltak som oppsamling av regnvann og flomtiltak, via tilgang på såkorn, til digitale løsninger for opplæring og veiledning har Haga jobbet med i IFAD.

– Disse tiltakene er svært viktige, men vi finner ingen langsiktig løsning uten å få klimagassutslippene ned raskt. Hvis vi ikke evner å gjøre det, vil vi få mer fattigdom og større usikkerhet for matvaretilgangen. Det vil slå verst ut i fattige land, men også vi i Norge vil merke det, blant annet med større press på migrasjon, sier Haga.

Havner midt i stormen

Kanskje har den erkjennelsen bidratt til at Haga nå flytter hjem. Etter sommerferien tar hun over som administrerende direktør i Norwea, som organiserer selskaper som driver innen vindkraft. Da havner hun midt i stormen i en av de mest kontroversielle og mangefasetterte miljødebattene i Norge de siste årene. Som tidligere olje- og energiminister var Haga involvert da systemet med grønne sertifikater ble meislet ut. Hun har også vært prosjektdirektør for fornybar energi i Norsk Industri, og kjenner bransjen godt.

– Jeg vil ikke kommentere den norske vindkraftdebatten ennå, annet enn at jeg håper på å bidra til at alle snakker med innestemme. Vi må finne gode måter å samarbeide på. Jeg tror det er mulig å kombinere energiproduksjon og naturvern, og tror konsesjonspausen som Regjeringen innførte var et fornuftig trekk. Det bør være et felles mål å få debatten tilbake på sporet, sier Haga.

– Jeg vil ikke kommentere den norske vindkraftdebatten ennå, annet enn at jeg håper på å bidra til at alle snakker med innestemme. Vi må finne gode måter å samarbeide på.

Åslaug Haga flytter hjem, og blir vindkraftorganisasjonen Norweas administrerende direktør etter sommeren.

Foto: IFAD

– Det blir en veldig annen type jobb, men miljøengasjementet tar jeg med meg. Det er også viktig for meg å komme nærmere familie og venner, sier Haga om hjemflyttingen.

– Viktig med fornybar energi

Fra 2003 til 2008 var Haga leder i Senterpartiet. I denne perioden hadde partiet et godt forhold til miljøbevegelsen, og markerte seg på miljøets side i flere saker. I det siste har partiet derimot blitt kritisert for å spille på holdninger mot natur- og miljøvern, blant annet med forsvar for bruk av dieselbiler i byområder og sterk motstand mot vern av produktiv natur. Haga ønsker naturlig nok ikke å kommentere miljøpolitikken til dagens Senterparti, men trekker heller frem ting hun jobbet med i sin tid som partileder, som peker frem mot Norwea-jobben.

– Jeg prøvde å ha fokus på alternativ energi, jobbet med sertifikatmarked og vi begynte å se på vindkraft offshore. Jeg tror det er viktig og nødvendig å fokusere på fornybar energi for å få ned utslippene, sier Haga. ■

Bildekk største plastkilde

En oppdatert rapport fra Mepex, på oppdrag fra Miljødirektoratet, viser at bildekk er den klart største kilden til mikroplast i norsk natur.

Av de rundt 20 000 tonnene med mikroplast som hvert år slipper ut i naturen i Norge, stammer over 14 000 tonn fra bildekk. Enten som slitasje ved kjøring, eller ved etterbehandling som innfyllsmateriale på kunstgressbaner. Det viser en ny rapport med oppdatert kunnskapsgrunnlag om hvor mikroplasten kommer fra.

En undersøkelse som Havforskningsinstituttet gjorde i Ytre Oslofjord i 2018 underbygger disse tallene. 80 prosent av plastpartiklene som ble funnet i fjordvannet stammet fra bildekk.

Illustrasjon: Knut-Erik Helle, Framtiden i våre hender

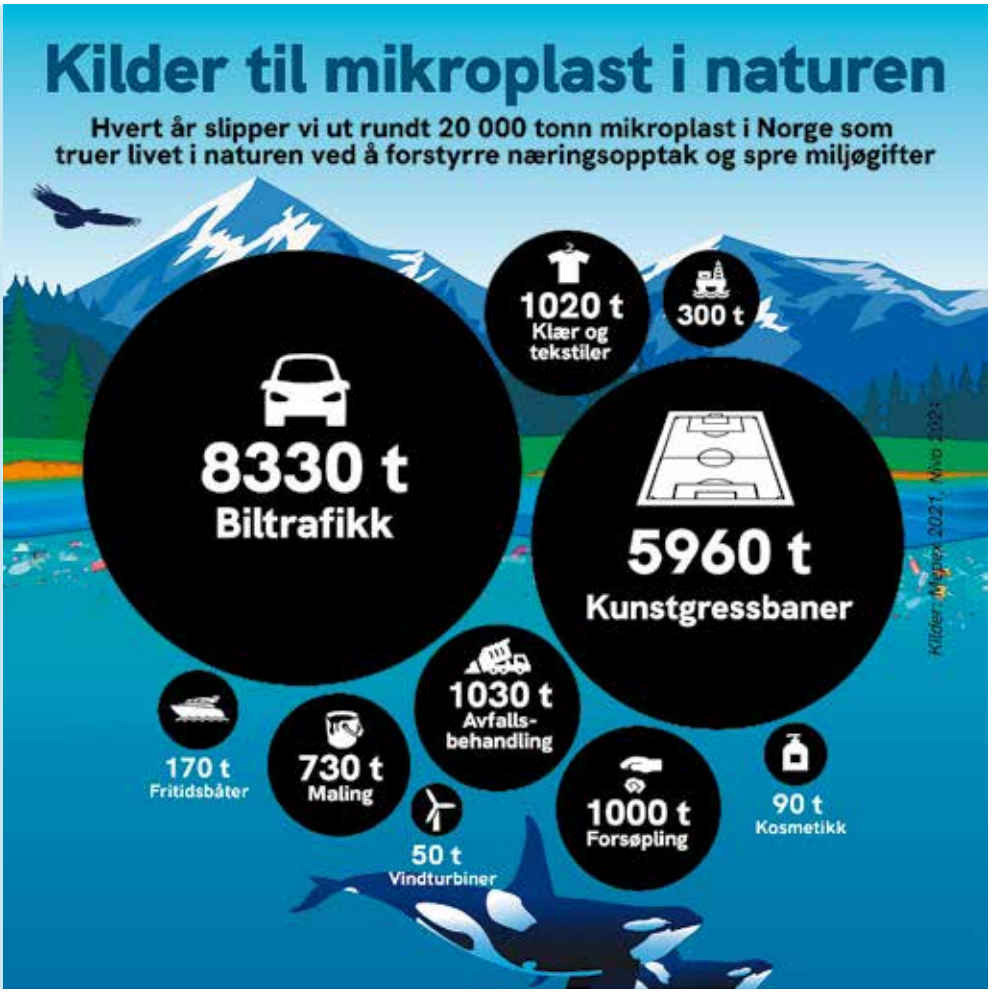

Rettferdig grønt skifte

Klimakrisen og ødeleggelsen av natur truer hele framtida vår, fordi kortsiktig fortjeneste settes foran miljø. Svaret på krisene vi står i nå må være en helhetlig og rettferdig plan for fremtiden. Vi skal forandre Norge til å bli et foregangsland som trekker verden i en natur og klimavennlig retning.

Vi skal bygge landet grønt og for de mange – ikke grått og for de få.

SV

Bli med på et rettferdig grønt skifte.
Stem SV fra 10. august

sv.no/bli-medlem

Spis naturen!

Mange begynner å klø i fingrene nå når det spirer og gror rundt oss på våren. Men visste du at det allerede på våren og tidligsommeren bugner av spiselige godsaker ute i naturen?

Brenneslesuppe er sunn og god vår- og forsommermat.

Foto: Marie Feiring

Tekst: JANNE MELBYE GILLGREN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Å bruke naturen til sanking av mat er noe man kan gjøre nesten med en gang våren ankommer. Å komme seg ut i naturen er godt for både kropp og sjel. Ved å bruke naturen til å sanke egen mat får du og familien større kunnskap, og et mer bevisst forhold til hvor maten vi spiser kommer fra.

For å sanke sin egen mat trenger man litt forkunnskap og en god porsjon respekt, men så er du klar for å begynne sankingen. Husk at man alltid skal la litt stå igjen, både av hensyn til nestemann, og slik at man kan komme tilbake til nye forsyninger neste år; «bærekraftig sanking» rett og slett.

Tommelfingerregler ved sanking:

1. Plukk bare planter du kjenner og er helt sikker på at kan spises.
2. Plukk ikke vekster som kan være sprøytet med insekt- eller ugressmidler.
3. Plukk ikke på steder som er spesielt utsatt for forurensning.
4. Plukk ikke planter på annen manns innmark uten å spørre om lov, selv ikke når du er snill og «luker» i blomsterbedet til naboen.
5. Spis ikke planter som er angrepet av virus eller skadeinsekter.
6. Første gang du prøver en ny plante, spis bare litt av gangen. Selv om den er spiselig for andre, kan noen være allergiske.
7. Plukk ikke planter som er utrydningstruet (sjekk eventuelt Norsk rødliste på artsdatabanken.no).
8. Plukk ikke alt som vokser på ett sted. Vi vil jo at det skal vokse mer neste år, og dyrelivet trenger også sitt. Unntaket er svartelistede arter (sjekk fremmede arter på artsdatabanken.no).
9. Plukk ikke planter i naturreservater eller andre verneområder uten å sjekke om det er lov. Hvert område har sin egen forskrift (kontakt fylkesmannens miljøvernavdeling eller søk etter forskriften på lovdata.no).
10. Vis respekt og omsorg for naturen, gled deg over at vi kan bruke den og høste av den.
Rådene er hentet fra Norges sopp- og nyttevekstforbund.

Løkurt

Hele planten kan spises, men plukk bladene: de er aller best det første året den lever. Løkurt vokser ofte der det er litt skygge, og kan dekke hele marken. Løkurt vokser i alt fra parker til veikanter og som ugress i hager, den har virkelig spredd seg de siste årene. Den kan brukes til pesto.

Mjødurt

Mjødurt er en flerårig urt som kan bli opptil 1,5 meter høy. Mjødurt har en rød stilk dekket med bringebærlignende blad. Den blomstrer fra juni til september, og de små kremgule og velduftende blomstene (har en mandellignende duft) sitter i tette og ujevne topper. Den finnes i hele Norge og smaker som en blanding av honning, sitrus, mandel og vanilje.

Den kan brukes til te eller saft; Trekk den i litt vann med sitron og få en rosa saft, effektiv mot hodepine.

Brennesle

Brennesle er rik på A-, B- og C-vitaminer og mineraler som blant annet jern.

Bruk gjerne saks og hansker ved innhøsting. Forvellet brennesle egner seg godt for frysing. Kok bladene i et par minutter, da blir brennhårene ødelagt.

Brennesle kan tørkes og brukes i smoothie. Er god som suppe, pesto og i pai. Bare husk å plukk skudd, og ikke voksne gamle planter eller tykke stilker.

Granskudd

Granskudd plukkes om våren, og man plukker den lysegrønne tuppen på grenen før de spriker. Man kan lage mye godt, og den syrlige friske smaken gjør seg godt både i saft og sirup samt dressinger. Her finner du oppskrifter på granskudd-dressing, -saft og -sirup.

Geitrams

Planten inneholder mye jern, og er rik på A- og C-vitamin.

Geitrams har lang tradisjon å bli brukt til både mat og drikke, samt som legemiddel, noe vi også kan gjøre i våre dager. Blad og unge skudd kan spises. De kan brukes rå i salater eller kokes som en grønnsak. Unge skudd kan kokes og brukes som en slags asparges.

Foto: Delphine Ménard, Wikimedia Commons

Strutseving

Strutseving er en bregne som er en staude, og kan bli svært høy (70-170 centimeter). Strutsevingslekten har ulike fertile blad og vegetative blad. De sterile, store og klargrønne bladene står i en perfekt rosett, som sirkulært utstående «vifter» eller en «trakt». De er fint lodne og bredest nesten øverst nær spissen, og flikbladene blir gradvis kortere (og bladet smalere) nedover bladstengelen.

De er regnet som en delikatesse blant annet i Canada, mens den i Norge er lite kjent. Skuddene kan plukkes når de er maks 15 centimeter. De plukkes som unge og kan tilberedes som asparges, for eksempel lett dampet med smør og salt og et lite dryss parmesan over, på pizza, i omelett eller i pai, i wok eller fritert.

Man skal lære seg kjennetegnene for å plukke den, for det finnes mulighet for giftige forvekslinger. Strutseving har helt glatte stilker, og ikke sporer under bladene.

Ramsløk

Ramsløk har blitt svært populært de siste årene og brer seg utover langs skogbunnen. Planten vokser på skyggefulle, fuktige steder med næringsrik jord, gjerne på steinete grunn i løvskog og under berg.

Den er fra 10-40 centimeter høy. Ramsløk kjennetegnes med sine 2 til 3 flate 2-5 centimeter brede lange blader (ellipseformede) som er spisse i ene enden og ender i hver sin lange stilk i den andre. Blomsterstengelen er trekantet, og blomstene ser ut som hvite stjerner med 5 hvite kronblader. Blomstene står ytterst på stilker som samles i en bukett og danner en utrolig flott skjerm. Når blomstene visner kan frukten høstes. Den sitter i midten av blomsten og har 3 tydelige linjer/furer. I Norge finnes ramsløk i kyststrøk fra Oslofjorden til Trondheimsfjorden. Både frukten og bladene kan spises.

Kan forveksles med: Liljekonvallblader før blomstring, men den har tykkere og stivere blader, lukter ikke løk og har 2 blader som omslutter en felles stilk.

Foto: Wikimedia Commons

Almenøtter

Alm danner cirka 2-3 centimeter lange nøtter som er flate, glatte og kortstilkede. Nøtta sitter i midten av en tynn, rund «vinge». Den er grønn som ung og gulbrun som moden.

Almenøtter er en liten godsak som kan plukkes om våren. Det er ingen nøtt, men et tynt grønt frøflak, stekes lett for å ha i wok eller rå i salater.

Kilder:
https://soppognyttevekster.no/nyttevekster/
https://botaniskforening.no/
https://www.naturfag.no/
https://www.Plukkselv.no
https://www.nibio.no/

Skvallerkål

Skvallerkål er en flerårig plante i skjermplantefamilien, som blir 30-100 centimeter høy og har hvite blomster i skjermer. Stilken er glatt, hul innvendig, og har langsgående furer. Bladene sitter på en forgrenet bladstilk i grupper av oddetall, ofte 3 eller 7 blader. Bladene er lansettformede og svakt taggete. De dukker ofte opp tidlig på våren, er svært utbredt og sprer seg raskt. Den liker skyggefullt kratt, veigrøfter, skogbryn, hager, parker og strandvoller. Den er relativt vanlig i Norge i lavlandet, og går opp til om lag 750 moh. I Nord-Norge finnes den bare svært spredt.

Den er utmerket både i suppe og pesto, de nyeste og blanke bladene er best.

– Uholdbart dårlig system

– Verdifull natur blir borte for alltid på grunn av det uholdbart dårlige systemet for kartlegging av naturverdier i forbindelse med utbyggingsplaner, sa nestleder Synnøve Kvamme i Naturvernforbundet i et møte med olje- og energiminister Tina Bru og klima- og miljøvernminister Sveinung Rotevatn i mai.

– Det kan ikke fortsette slik at det er frivillige organisasjoner som skal betale og sørge for pålitelige kartlegginger. Vi forventer at dere nå tar grep, sa Kvamme videre.

– Det haster, og særlig haster det med en kontrollkartlegging av vindkraftkonsesjoner.

Naturvernforbundet har i mange år varslet om at kartleggingene av natur i forbindelse med utbyggingssaker er altfor dårlige. En rekke ganger har Naturvernforbundet og andre natur- og friluftslivsorganisasjoner betalt for egne kartlegginger av naturområder som er truet av utbygging, og oppdaget verdifull natur og mange ganger flere sjeldne, truede arter enn utbyggers konsulenter klarte å finne. I Øystesevassdraget fant utbyggerens konsulenter (Multiconsult) kun tre rødlistearter i nedre del av vassdraget, mens konsulenter betalt av miljøorganisasjonene i Hordaland (Biofokus) fant fjorten rødlistearter i samme område. Øystesevassdraget ble reddet fra utbygging, og er nå verna.

Et uholdbart dårlig system for kartlegging av naturverdier gjør at vi mister verdifull natur, sa nestleder Synnøve Kvamme i Naturvernforbundet.

Foto: Silje Katrine Robinson

Naturvernforbundet har vært involvert i en rekke slike saker, blant annet ved elva Lårdalsåi i Telemark. En rapport fra NVE i 2015 bekreftet at dette er et systematisk problem, og senest våren 2021 rapporterte Multiconsult at svært mange kartlegginger ikke oppfyller kravene i konsekvensutredningsforskriften.

Olje- og energiminister Tina Bru uttalte i møtet at hun er enig i at naturkartleggingene kan og må bli bedre. Hun la likevel til at det allerede er gjort endringer i forvaltningen gjennom blant annet revisjon av veilederen for konsekvensutredninger.

Klima- og miljøminister Sveinung Rotevatn sa at de tar resultatene fra Multiconsults rapport på alvor, og vil gå gjennom anbefalingene. ■

Dumpet knust kino i naturen

En knust kino, med 180 tonn miljøgiftholdig betong, ble dumpet i et naturområde i 2014. Naturvernforbundet i Agder tok saken og har nå endelig fått fullt medhold fra Miljødirektoratet.

– Den gamle kinoen i Flekkefjord ble revet i 2014. Tiltaket hadde en avfallsplan, men entreprenøren fravek den og valgte heller å dumpe store mengder gammel betong i et naturområde nær Seland. Vi har jobbet med å få ryddet opp siden da, forteller fylkessekretær Peder Johan Pedersen i Naturvernforbundet i Agder.

Kommunen, entreprenør og grunneier har på sin side ment at fyllingen kunne få ligge. Naturvernforbundet har måttet levere en rekke klager på miljøets vegne gjennom prosessen, senest i oktober i fjor. Når grunneier og entreprenør så søkte om ettergodkjenning har Miljødirektoratet i et vedtak i januar 2021 endelig skåret igjennom. Deponiet ble anlagt ulovlig, har medført forurensning, og er fortsatt ulovlig, skriver direktoratet og pålegger grunneieren å fjerne det og levere massene til et godkjent mottak.

Slik lå restene av Flekkefjord kino slengt i naturen i 2016. Nå skal det ryddes opp.

Foto: Per-Erik Schulze

– Denne saken er et eksempel på ulovlig sluttdisponering av betong og andre typer avfall med dertil usikre konsekvenser for miljøet på lang sikt, legger direktoratet til i sitt vedtaksbrev. ■

Bli Naturvenn (fast giver)

Som fastgiver bidrar du til langsiktig arbeid for natur og klima.

I over hundre år har Naturvernforbundet vist at naturvern nytter. Uten din støtte hadde naturen vært fattigere, elvene tørrere, skogene mindre, forurensningen større og løsningene lengre unna.

Slik blir du fast giver

Du kan opprette en avtale med banken din via Min side-tjenesten vår som du finner på minside.naturvernforbundet.no

Gi et valgfritt fast beløp i måneden! Fyll ut skjema nedenfor og send inn.

Riv av, brett og stift sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Ja! Jeg vil bli Naturvenn (fast giver):

Fyll ut hvite felter. Vennligst bruk blokkbokstaver.

AvtaleGiro

Mottaker:
Norges Naturvernforbund

Mottakers konto:
7874 05 56028

Belast mitt kontonr:

KID:
(fylles ut av oss)

☐ Jeg ønsker ikke varsel i forkant av hver betaling.

Jeg ønsker at min konto bli trukket hver måned med:

☐ 125 kr ☐ annet beløp:

Beløpsgrense pr trekk:

Beløpsgrense pr trekk kreves av Finansavtaleloven. Hvis beløpsgrense ikke fylles ut, vil den bli satt til 800,- pr trekk. Du vil likevel trekkes som avtalt.

Sted, dato og underskrift

Kupongen sendes med svarsendingsavtale eller til:
Naturvernforbundet, Mariboesgate 8, 0183 OSLO

Personopplysninger

Navn:

Adresse:

Postnr: *Sted:*

Telefon:

Epost:

Personnummer 11 siffer:*

Naturvernforbundet

*Oppgi personnummer dersom du ønsker skattefradrag for gaver som årlig utgjør mer enn 500 kroner. Vi vil rapportere støtten til Skattedirektoratet. I januar/februar vil du få tilsendt en bekreftelse på innberettet beløp, og beløpet kommer på selvangivelsen.

Naturvernforbundet

La naturen gå i arv

I over hundre år arbeid har vi vist at naturvern nytter. Ønsker du å etterlate en gave for å sikre våre felles naturverdier, kan du testamentere et beløp til Naturvernforbundet.

Familie kommer alltid først. I Norge er det arveloven som bestemmer hvordan arv fordeles. Du kan trygt velge å donere til gode formål og samtidig sikre at barn og ektefelle får sin del. Størrelse på donasjon ved arv er det du som velger.

Les mer på www.naturvernforbundet.no/testament

www.Naturvernforbundet.no | Tlf: 23 10 96 10 | naturvern@naturvernforbundet.no

posten

ADRESSATEN BETALER FOR SENDING I NORGE

Naturvernforbundet
Svarsending 0362
0090 Oslo

Riv av, brett og stift sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

USAs president Joe Biden strammer inn overfor oljeselskaper, og stanser all leting etter nye olje- og gassforekomster på føderalt land.

Foto: David Lienemann

USA stanser oljeleting, Norge bør følge opp

USAs president Joe Biden har signert en presidentordre for å midlertidig stanse all ny olje- og gassleting på føderalt land. Naturvernforbundet jubler og mener at det nå er på høy tid at Norge kommer etter.

– Dette er fantastisk! Nå venter vi bare på at den norske regjeringen skal gjøre det samme, sa Silje Ask Lundberg, tidligere leder i Naturvernforbundet, da USAs snuoperasjon ble annonsert i vinter.

– USA føyer seg med dette inn i en økende liste over land som har skjønt at oljealderen er over. For ikke lenge siden vedtok Danmark det samme. Nå må Norge åpne øynene for at også vår olje- og gassvirksomhet må begrenses dersom vi faktisk ønsker å løse klimakrisen, fortsatte Lundberg.

I tillegg ble det meldt at president Biden fjerner subsidier til oljebransjen.

Til sammenligning delte den norske regjeringen i fjor ut 61 nye oljelisenser til fortsatt oljeboring, og det er ventet ytterligere utdeling av leteområdet i Barentshavet innen kort tid. Norge var i 2020 det landet i verden som tildelte størst nye arealer til oljeleting, ifølge Rystad Energy. I fjor vedtok også Stortinget en enorm skattelettelse til bransjen, som kan føre til at ellers ulønnsomme utbygginger blir realisert. ■

Må gi ut informasjon

Naturvernforbundet reagerer på ordninger som Telenors SWAP-ordning hvor kunder fristes til å bytte til en ny telefon hvert år. Etter en klage til Klagenemda for miljøinformasjon, må Telenor svare om ordningen.

For å finne ut om SWAP-ordningen faktisk medfører hyppigere utskifting av smarttelefoner spurte Naturvernforbundet Telenor hvor lenge en SWAP-kunde har en smarttelefon før den skiftes ut. Det ønsket ikke Telenor å svare på, og begrunnet det med at det ikke oppfyller betingelsene for informasjonsplikt etter miljøinformasjonsloven § 16 ved at ordningen ikke medfører en «ikke ubetydelig påvirkning på miljøet».

Nå har Telenor fått 30 dager på seg til å svare etter at Klagenemda for miljøinformasjon ga Naturvernforbundet medhold. Miljøinformasjonsloven gir ifølge regjeringens nettsider alle borgere rett til å vite om forhold som har betydning for miljøet.

– Vi var ikke fornøyd med svaret. Selvsagt har økt forbruk av mobiltelefoner en negativ miljøeffekt. Klimagassutslipp, forurensning og enorme arealinngrep for gruvevirksomhet er bare noen av de negative miljøkonsekvensene av smarttelefonproduksjon. Selv om resirkulering er bra og en del av løsningen er det såpass mye svinn av både energi og råmaterialer i prosessen at det beste for miljøet er å ha produktet så lenge som mulig i bruk, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet. ■

Mobiltelefoner skiftes raskt ut. Men fører ordninger som Telenors SWAP til at de byttes ut oftere enn ellers? Det må nå Telenor svare på.

Foto: Istockphoto.com

Hvor lett er det egentlig å få reparert telefonen? Les Hannas historie på side 42 og 43!

Blowing in the wind

Vindkraftdebatten har blitt en av landets mest betente. Anders Totland makter i sin bok *Vindmøllekampen* å gi et balansert bilde av konflikten, og flere mulige forklaringer på hvorfor debatten har sporet av.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Anders Totland har skrevet en balansert og informativ bok om en svært betent konflikt, og lykkes med å gi et godt bilde av vindkraftkampen.

Foto: Samlaget

«Men dere er jo for vindkraft!» «Kjøpt og betalt av tyskere som vil ødelegge Norge!»

Dette er to av mange kommentarer som har sirkulert i sosiale medier om Naturvernforbundet og vindkraft de siste årene. Det føles litt rart å jobbe i en organisasjon som har arbeidet mot vindkraft i flotte naturområder i mer enn et tiår, og få slike meldinger på skjermen. Men for enkelte er vi ikke nok mot. Det er ikke nok å være motstandere, man må være det med hele kroppen og sjela, og ikke tenke på annet. Skriver vi i sosiale medier om andre natur- og miljøsaker vi jobber med, kan du være sikker på at det kommer en kommentar der det står: «Men hvorfor jobber dere med dette, og ikke mot vindkraft»?

Mangslungen motstand

Hvordan ble det slik? Journalist og forfatter Anders Totland nærmer seg en forklaring i sin bok *Vindmøllekampen – historia om eit folkeopprør*. Han ble nysgjerrig da vindkraftmotstandere sto utenfor hans nærbutikk i Kvinnherad, en kommune der det aldri har vært planlagt vindkraft. Hvorfor engasjerer akkurat den saken såpass mange, og såpass bredt? Totland besøker Frøya, Andøya, Porsanger og Fosen. Han følger dannelsen av Motvind, debatten i sosiale medier og den politiske kampen, og finner en svært mangslungen bevegelse som arbeider mot vindkraft. Og en del krefter som hekter seg på kampen for politisk vinning, men egentlig har andre motiver.

Anders Totland
Vindmøllekampen – historia om eit folkeopprør
Samlaget

Bryter ned karikaturer

Boka viser svært godt at ikke alle vindkraftmotstandere er krakilske, klimafornektende tastaturkrigere som skriver om landssvik og voldtekt av natur. Og at ikke alle vindkrafttilhengere er utspekulerte kapitalister som tjener penger på å selge landet vårt til tyskerne. Karikaturer inneholder sjelden mer enn et lite snev av sannhet. Samtidig viser Totland hvordan motstanden har vokst etter hvert som bilder og historier fra de første, store utbyggingene ble spredt. Ville du ha likt det om noe slikt hendte med dine turområder? Din barndoms fjell? Mange nordmenn har en grunnholdning om at naturen skal tas vare på. Når du selv etter beste evne prøver å gjøre det gjennom hele livet, oppfattes det som en provokasjon når noens nærområde blir utbygd med vindkraft. Kan det skjer hos deg neste gang?

Har endret politikk

Vindkraftopprøret har endret norsk politikk. For tiden er det full stans for nye konsesjoner. Det har også endret Naturvernforbundets politikk. På årets landsmøte ble vår holdning mot vindkraft skjerpet betydelig, selv om vi også har vært tydelige motstandere tidligere. Utfordringen fremover blir å produsere den energien vi trenger, uten nedbygging av verdifull natur eller bruk av olje, kull eller gass. Naturvernforbundet har vist at det går an, men at man da må satse betydelig mer på energiøkonomisering og energisparing. Kanskje er det nå vi kan få med politikerne på det?

Vindkraftopprøret kom overraskende på mange i det politiske miljøet i Norge. I Naturvernforbundet har vi sett det komme gjennom flere år. Trenger du en forklaring på bakgrunnen for det som skjedde, gir Anders Totlands bok en svært god gjennomgang. ■

Et annet skogbruk er mulig

Er flatehogst den eneste måten å drive skogbruk på? I boken *Nytt skogbruk!* viser Gjermund Andersen at plukkhogst er et godt og lønnsomt alternativ, som også er mer natur- og klimavennlig.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbudnet.no

Gjermund Andersen
Nytt skogbruk!
Ford Forlag

Det har lenge vært en opplest og vedtatt sannhet at flatehogst og skogplanting er den eneste måten å drive skogbruk i norske skoger. I løpet av de siste tiårene har skogbruket blitt stadig mer industrielt med bruk av store hogstmaskiner som effektivt hogger skogene ned. Disse maskinene er dyre i drift, derfor er man avhengig av et høyt volum i produksjonen for at det skal lønne seg. Kombinert med skogplanting utgjør flatehogsten en stor trussel mot mangfoldet i norske skoger. Et stort antall arter har står nå på rødlisten fordi de har mistet store deler av leveområdene sine.

Men det finnes et alternativ. I sin nye bok hevder Andersen at et såkalt fleralderskogbruk med plukkhogst vil gi et løft for skogbruket, både økonomisk og miljømessig.

Bedre kvalitet

– Med et slik skogbruk produserer vi like mye tømmer, men fordelt på færre, større og mer verdifulle stokker, av høyere kvalitet, og med nær gratis foryngelse av skogen, skriver Andersen i boken.

Han tar til orde for å gjøre utvalgshogster med fokus på kvalitet, fremfor å hogge store flater.

– I stedet for å etterlate oss en snauflate, står vi etter hogsten igjen med en verdifull restbestand som raskt kan levere ny økonomisk gevinst. Og vi slipper å hogge trær som er så små at de belaster økonomien i driftene, skriver Andersen.

Kjent skogverner

Andersen er kjent fra sitt mangeårige arbeid med skogvern. Han har ledet Naturvernforbundet i Oslo og Akershus i flere tiår, og sitter nå som leder i Naturvernforbundets skogutvalg. Andersen har vært særlig sentral i arbeidet med skogvern i Oslomarka og Trillemarka.

I boken sin tegner Andersen et bilde av et nytt skogbruk, som spiller på lag med naturen. Han forener det gamle skogbruket, hvor man drev med plukkhogst, med nye metoder, som bruk av hogstmaskin.

– Det er mulig, men det krever dyktige operatører og planleggere for å unngå skader. Og noen maskiner er mer velegnet enn andre. For eksempel vil en tung gravemaskin på belter og med påsatt hogstapparat kunne gjøre en god jobb, nettopp fordi den er så tung – og har så lang arm – at den kan plukke trær et godt stykke ut fra stikkveien og benytte baret fra disse til å pakke veien, skriver Andersen.

Gir mer sagtømmer

Det mangler ikke på innvendinger mot plukkhogst, og den viktigste er at det ikke lønner seg, fordi driften blir for dyr.

– Drifta blir dyrere – det er riktig. På den annen side er trærne som tas ut i gjennomsnitt vesentlig grøvere, og dette gir mer sagtømmer. Det mer enn oppveier for den litt dyrere drifta. I tillegg får du bortimot gratis foryngelse. I sum: minst like god fortjeneste som ved flatehogst og planting, skriver Andersen.

Ikke bare bra, men bedre for skogen

Selv om plukkhogst er langt bedre for skogen enn flatehogst, er heller ikke slik hogst bare bra for mangfoldet og friluftslivet.

– All hogst har en virkning, men for de artene som er avhengige av stabilt skogklima, fuktighetskrevende arter og arter som er knyttet til gamle og store trær, blir forholdene vesentlig bedre, skriver Andersen.

– For friluftslivet betyr plukkhogst at skogen fortsetter å være skog etter hogsten og at vi får mer varierte skogbilder, skriver Andersen. ■

Flere natur- og miljøbøker

■ Heikki Eidsvoll Holmås, tidligere utviklingsminister og stortingsrepresentant for SV, har skrevet klimabok. I *Kloden brenner* lanserer han ti grep for et fossilfritt Norge, der krav om nullutslipp fra alle større utslippsbransjer er sentralt. Det samme er hans forslag om et trepartssamarbeid om klimakutt og grønne tariffavtaler.

Filosof Arne Johan Vetlesen og stipendiat Knut Ivar Bjørlykhaug har fått flere skribenter til å filosofere rundt sine erfaringer om menneskets plass i naturen, og hvilken vei utviklingen går. I *Det går til helvete. Eller?* reises flere spørsmål enn det gis svar, og det er kanskje ingen dårlig måte å snakke om slike store spørsmål på?

Oljedommer kan få ring

Glade, nederlandske miljøvernere mottok dommen mot Shell med begeistring.

Foto: Bart Hoogweld/Milieudefensie

Myrdag på skjerm

Kreativiteten under koronapandemien er stor. 2. juni ble Verdens myrdag markert på Jødahlsmåsan i Ullensaker, et myrområde som har vært aktuelt som torvuttak. Sabima, Norsk Ornitologisk forening og Besteforeldrenes klimaaksjon markerte dagen sammen med Naturvernforbundet, men på grunn av strenge kronaregler i Ullensaker kommune var det ikke mange som kunne være til stede. Hele arrangementet ble dermed direkteoverført på Facebook, så alle som ville kunne delta.

Jødahlsmåsan er Akershus' siste store, delvis intakte torvmyr. Torvuttak og annen ødeleggelse av myra bidrar til å frigjøre store mengder klimagasser som ligger lagret i jordsmonnet, og derfor mener Naturvernforbundet at myra må bevares. I tillegg er det et stort antall arter som er avhengig av myrer og andre våtmarker for å klare seg.

virkninger

I en oppsiktsvekkende dom fra Nederland har oljeselskapet Shell blitt beordret til å kutte sine klimagassutslipp med 45 prosent innen 2030.

Domstolen fant at oljeselskapets klimaplaner ikke var i tråd med Nederlands forpliktelser til å kutte i sine utslipp. Det mest oppsiktsvekkende ved dommen er at den ikke bare omhandler Shells egne utslipp, men også utslipp fra deres leverandører og kunder som følge av Shells virksomhet. Det vil si at Shell også holdes ansvarlig for utslipp fra forbrenning av bensin og diesel som de selger ved sine bensinstasjoner. Dette kan sammenlignes med produsentansvar, der produsenten av f.eks elektriske artikler får ansvar for at disse blir samlet inn og behandlet på forsvarlig måte etter at produktet ikke virker mer.

- Denne historiske dommen, samt varsler fra klimaforskere og IEA, viser at norske Høyesterett, politikere og selskaper ikke følger med i tiden. Den gir et klart signal om at fossilselskaper og land som avhenger av fossile ressurser, som Norge, må straks begynne en rettferdig omstilling bort fra olje og gass. Selskaper og politikere må handle før klimaskadene for mennesker og natur, og klimarisikoene for norsk økonomi og arbeidsplasser som avhenger av en ressurs som må fases ut, skaper en uhåndterlig krise.

Tidligere i år tapte Shell en annen rettssak, der de ble dømt til å betale erstatning til nigerianske bønder etter oljesøl i Nigerdeltaet i forbindelse med oljeutvinning.

- I over 50 år har Shell og andre internasjonale selskaper ødelagt livsgrunnlaget til lokalbefolkningen i Nigerdeltaet på grunn av forurensing og oljeutslipp. Dessverre pågår forurensningen fremdeles. Dommen i dag er derfor en svært viktig milepæl i kampen for å yte disse menneskene rettferdighet, konstaterer Ask Lundberg.

I 2017 samlet Naturvernforbundet og Natur og Ungdom inn penger til ungdom som vokser opp med oljeforurensningen i Nigerdeltaet gjennom Operasjon Dagsverk. ■

Lederens hjørne

Truls Gulowsen
Leder i Naturvernforbundet

Miljøkampen er ekstra viktig hvert fjerde år

I miljøbevegelsen kjemper vi for natur og klima hver eneste dag. Vi gjør det av kjærlighet til alt som lever, av ansvarsfølelse for planeten og de som kommer etter oss.

For noen er det ett sted, en opplevelse eller en art som motiverer mest, mens det er vissheten om at helheten, kloden og økosystemenes intrikate sammenhenger er under press som er grunnlaget for andres engasjement. For mange er det begge deler. Denne kombinasjonen av faglighet og kjærlighet gjør miljøbevegelsen til en utrolig livskraftig og vellykket folkebevegelse, som det dessverre blir større og større behov for.

Om folk bruker stemmeretten på en måte som gir miljøkreftene reell makt i Stortinget, kan endringene skje langt raskere.

Sammen vinner vi små og store kamper. Ved å tale miljøets sak i tusenvis av byggesaker, veisaker, hyttesaker, hogstsaker, oppdrettssaker og andre saker over hele landet, redder vi stadig verdifull natur. Ved å sørge for at miljøkrisa er synlig i media og politikk hver eneste dag, sørger vi for at de som ikke tar miljøet på alvor aldri kan føle seg trygge. Ved å være del av en global grønn bevegelse bidrar vi til at utfordringene løftes over hele verden. Noen ganger vinner vi stort, som når oljeboring i Lofoten ikke lenger er tema, Norge forplikter seg til 30 prosent vern av hav og land eller EU og USA setter politisk makt bak klimamål og grønne omstillingsplaner.

Men altfor ofte taper vi, selv med verdens beste argumenter. Motkreftene som ønsker mer av alt og fortsatt ser på natur som forbruksvare er sterke. Derfor er miljøkampen ekstra viktig hvert fjerde år. Om folk bruker stemmeretten på en måte som gir miljøkreftene reell makt i Stortinget, kan endringene skje langt raskere. Den store partiundersøkelsen i dette magasinet viser at mange partier har utviklet mye god miljøpolitikk. Men de trenger stemmer. Selv om miljø og sosial fordeling scorer høyest blant saker velgere bryr seg om, ligger «miljøpartiene» fortsatt skremmende lavt på meningsmålingene.

Med 35 000 medlemmer er Naturvernforbundet en maktfaktor. Dersom vi alle benytter sommeren til å motivere 10 andre til å stemme litt mer miljøvennlig enn de har pleid å gjøre, vil vi ha nådd 350 000 velgere. Det er et stort tall i norsk politikk. Partiundersøkelsen kan være en god inngang til slike samtaler, og jeg håper vi blir mange som tar sjansen: Folk er interessert i miljø, naturen trenger at høstens valg blir et ekte miljøvalg, og politikk er faktisk viktig – selv om ingen er enige med noen partier i alt.

Godt valg og god sommer! ■

Kontaktinformasjon

Mariboes gate 8, 0183 Oslo, Norge
☎ 23 10 96 10
naturvern@naturvernforbundet.no
Nett: www.naturvernforbundet.no
Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-
Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: ostfold@naturvernforbundet.no.
Leder: Håkon Borch. ☎ 970 67 685

OSLO OG AKERSHUS:
☎ 22 38 35 20. noa@noa.no
Leder: Nikolai Norman ☎ 918 44 282
Daglig leder: Håkon Eide Gundersen
☎ 452 42 528 haakon@noa.no

HEDMARK: hedmark@naturvernforbundet.no.
Leder: Ole Midthun. ☎ 916 94 760

OPPLAND: oppland@naturvernforbundet.no.
Leder: Heidi Kristoffersen. ☎ 926 55 961

BUSKERUD:
buskerud@naturvernforbundet.no.
Fylkessekretær: Ines Bråthen
ines@naturvernforbundet.no

VESTFOLD: vestfold@naturvernforbundet.no.
Leder: Christopher Gallaher. ☎ 918 09 890

TELEMARK: telemark@naturvernforbundet.no.
Leder: Øystein Dalland ☎ 976 65 740

AGDER:
agder@naturvernforbundet.no.
Leder: Peder Johan Pedersen. ☎ 456 05 646

ROGALAND:
rogaland@naturvernforbundet.no
Leder: Hallgeir Langeland. ☎ 930 63 633
Daglig leder: Erik Thoring. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND:
hordaland@naturvernforbundet.no.
Leder: Gabriel Fliflet. ☎ 473 17 451
Fylkessekretær: Synnøve Kvamme. ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:
sognogfjordane@naturvernforbundet.no.
Kontakt: Jon Anders Stavang. ☎ 414 03 281

MØRE OG ROMSDAL:
moreogromsdal@naturvernforbundet.no.
Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24
Fylkessekretærer: Hallgeir Opdal,
hol@naturvernforbundet.no, ☎ 402 48 084
Anne Guri Solem ☎ 926 07 318
ags@naturvernforbundet.no
LEDER: Magne Vågsland. ☎ 926 24 086

NORDLAND: nordland@naturvernforbundet.no
Leder: Kaja Langvik-Hansen ☎ 950 49 679

TROMS: troms@naturvernforbundet.no.
Leder: Anne-Lise Mortensen. ☎ 970 89 377

FINNMARK:
finnmark@naturvernforbundet.no
Leder: Leif Wasskog, ☎ 922 46 604

REGIONSSEKRETÆR NORD-NORGE:
Geir-Jørgensen. gj@naturverforbundet.no.
☎ 940 15 235.

NATURVERNSTUDENTENE:
Studentsekretær:Jannicke Totland,
jannicket@nu.no, ☎ 950 09 792

NATUR OG UNGDOM: info@nu.no
☎ 23 32 74 00. Web: www.nu.no.
Leder: Therese Hugstmyr Woie
Daglig leder: Johanne Frost Klepp

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.
medlem@naturvernforbundet.no

Sahar Azari, leder av kommunikasjons- og organisasjonsavdelingen i Naturvernforbundet.

Foto: Fartein Rudjord

Har kartlagt organisasjonen

Naturvernforbundet har i vinter gjennomført en omfattende kartlegging av egen organisasjon. Vi har spurt 10 000 medlemmer og alle tillitsvalgte om hvordan organisasjonen vår er nå, og hvordan den bør være i fremtiden.

– Naturvernforbundet er en demokratisk medlemsorganisasjon, og det viktigste for oss er medlemmene og de tillitsvalgte. Derfor er dette nyttig informasjon for oss, og gir oss et unikt grunnlag for prioriteringer i tida framover, sier Sahar Azari, leder av kommunikasjons- og organisasjonsavdelingen i Naturvernforbundet.

Særlig gledelig er det å se at hele 94 prosent av medlemmene sier de vil fortsette å være medlem. En tredjedel av medlemmene som er spurt, oppgir at de gjerne vil bli aktive.

– Dette er en fantastisk mulighet for organisasjonen, sier prosjektleder og organisasjonsrådgiver Ane Norgård Brohaug.

Samtidig som mange oppgir at de ønsker å være aktive, så er det også en stor andel som oppgir at de i hovedsak ønsker å være medlem for å støtte saken. Disse medlemmene utgjør også en viktig del av medlemsmassen, og ønsket om å være «støttemedlem» skal respekteres.

– Naturvernforbundet blir oppfattet som en seriøs aktør i miljødebatten, og dette er en rolle vi vil jobbe for å bevare, sier nyvalgt leder Truls Gulowsen. ■

GRØNSKE

TEGNESERIE MED EN AGENDA:
LA OSS TA VARE PÅ NATUREN & KLIMAET, FOR SVINGENDE!

AV INGRID SMEDVIG

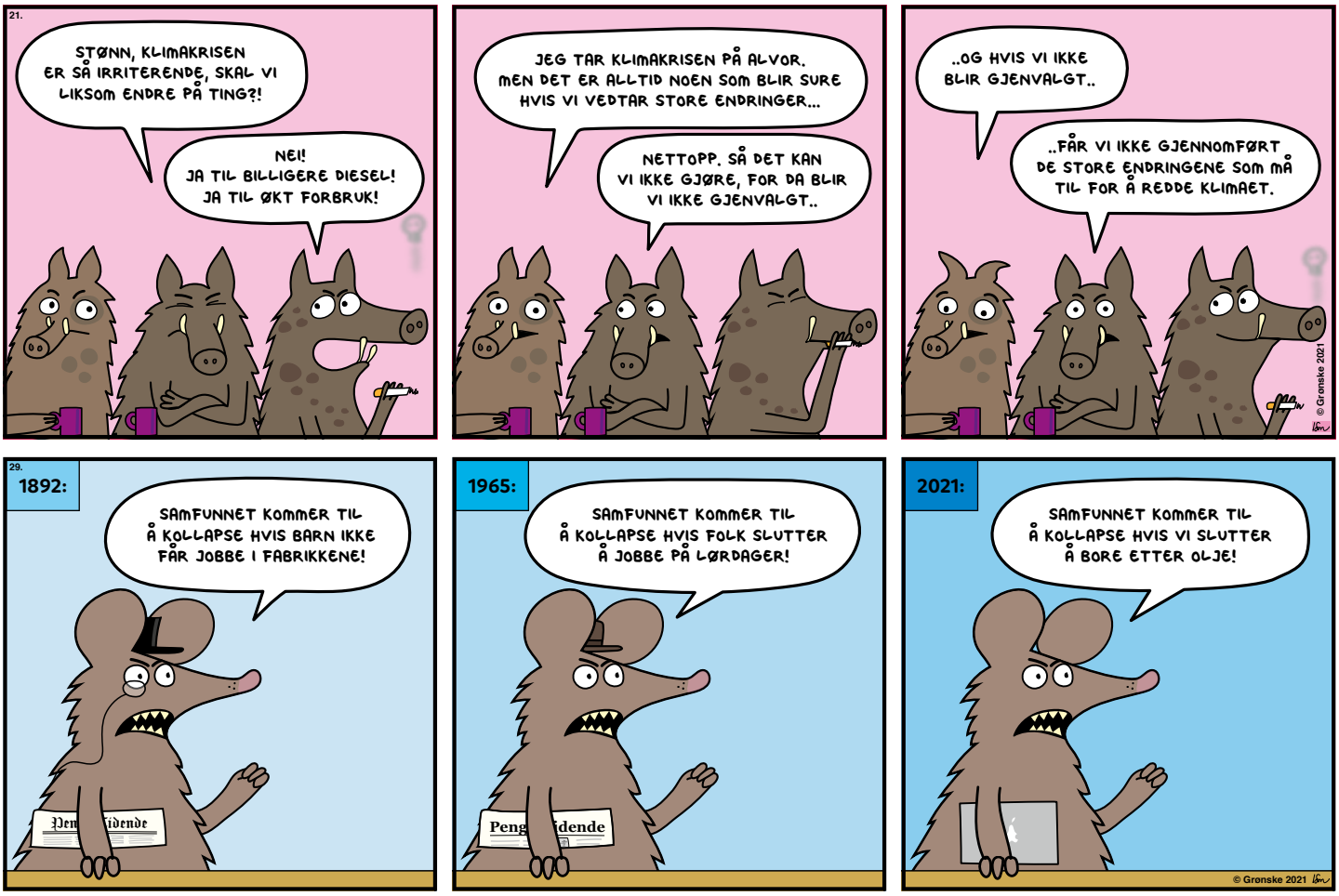

Miljøquiz

1. På hvilken dato holdes høstens stortingsvalg?

2. Det internasjonale energibyrået har nylig kommet med anbefalinger om å stoppe leting etter ny olje. Hva heter byråets leder?

3. De to veiprosjektene Hordfast og Rogfast er prioritert i Nasjonal transportplan. Mellom hvilke to norske storbyer ligger disse prosjektene?

4. Hvilke to byer skal få nye flyplasser, ifølge Nasjonal transportplan?

5. Hva heter Naturvernforbundets to nye nestledere?

6. Hva heter elva som renner ut i Mjøsa ved Lillehammer, der det er planlagt motorvei gjennom det vernede elvedeltaet?

7. Repparfjord er en nasjonal laksefjord som kanskje skal bli gruveavfallsplass. Hvilket metall skal utvinnes ved Repparfjord?

8. Hvilken halvøy skal, ifølge planer, få både vindturbiner og skipstunnel?

9. Hvilken kjeks brukes til lusebekjempelse innen fiskeoppdrett?

10. Hva heter Norges klima- og miljøminister?

Foto: Konstantin Lübeck, Wikimedia

Svar: 1. 13. september. 2. Fatih Birol. 3. Bergen og Stavanger. 4. Bodø og Mo i Rana. 5. Pernille Hansen og Synnøve Kvamme. 6. Gudbrandsdalslågen. 7. Kobber. 8. Stadlandet. 9. Rognkjeks. 10. Sveinung Rotevatn (V).

Olav Magnus Skulberg til minne

Olav M. Skulberg (1930-2021).

Foto: Jon Hagen/NRK.

Ved Olav M. Skulbergs bortgang 15. januar 2021, 90 år gammel, mistet Naturvernforbundet en støttespiller av sjeldent format. Olav bidro i over et halvt sekel på alle nivåer fra lokallag via fylkeslag til den sentrale organisasjonen. Han etterlater seg et stort tomrom. Med sitt milde, vennlige vesen og en enestående evne til å se, respektere og formidle anerkjennelse til venner og medarbeidere skapte Olav trivsel, arbeidsglede og dermed styrket innsats i Naturvernforbundet. Som fagmann og forsker med urokkelig integritet sørget han for at organisasjonens utspill, forslag og krav var faglig etterrettelige. Det er et mål for oss som er igjen å holde Olavs standard i hevd i naturvernarbeidet.

Olav var utdannet som botaniker med ferskvannsalger som spesialitet. Han ble ansatt i Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) kort tid etter opprettelsen i 1958, og var aktiv der helt fram til høsten 2019, i nærmere 20 år etter oppnådd formell pensjonsalder. I NIVA utfoldet Olav Skulberg seg som forsker med høy og variert produksjon, noe listen over forskningsprosjekter, vitenskapelige avhandlinger, rapporter og skrifter dokumenterer.

Olav Skulberg var naturverner med trygg, faglig forankring, og hadde et hjerte som banket varmt for vernet om livsgrunnlaget. Dette preget hans lange og omfattende innsats for Naturvernforbundet. Dette danner også bakteppe for de få eksemplene dette formatet gir rom for.

Han var kunnskaps- og premissleverandør da Naturvernforbundet på 1960- og 1970-tallet kastet seg inn i kampen mot overgjødsling av vassdrag og engasjerte seg i Mjøs-aksjonen. Resultatet ble blant annet fosfatfrie vaskemidler og nødvendige tiltak mot utslipp i ferskvann.

I Naturvernforbundets Veterangruppe, som ble formelt stiftet i 2007, var Olav en verdsatt, fast deltaker på møter og arrangementer helt fra starten. Da Norges Naturvernforbund i 2014 feiret sitt 100-årsjubileum med arrangementer landet rundt, benyttet Naturvernforbundet i Østfold anledningen til å utnevne Olav Skulberg til æresmedlem. Høyst fortjent.

Vår takk for innsatsen går til en venn, en vennlig og helstøpt personlighet – og en naturverner til det siste.

Ragnar Vik og Kåre Olerud

Kjartan Trana

Naturfotograf, journalist og naturverner Kjartan Trana har forlatt oss. 26. april døde han, 53 år gammel, av hjernekreft. Og igjen sitter vi med sterke minner om en mann som delte sin kjærlighet til naturen, og til livet, med oss andre.

Fjellet, skogen og naturopplevelsene var Kjartans arena, og han var en fremragende formidler både gjennom jobben i NRK, først og fremst i Trøndelag, men også på nasjonal TV og radio. Kjartan var også en dyktig og aktiv naturfotograf og forfatter av bøker om trøndersk natur. Børgefjell lå hans hjerte nærmest. Kjartan var alltid på dyrenes og naturens side, og dette kom til uttrykk på en god og mild måte gjennom flotte bilder og gode tekster.

Vi i Naturvernforbundet lærte Kjartan først å kjenne som en dyktig og naturinteressert journalist i NRK Trøndelag. Han var kunnskapsrik og uredd, og det var aldri tvil om hans integritet.

Det har vært godt å se bildene og lese hans blogg, også etter han ble rammet av sykdommen.

Vi minnes Kjartan som en helstøpt naturverner, en dyktig formidler og som en trofast venn.

Det er uvirkelig at han nå er borte, og vi er takknemlige for alt han var, og alt han formidlet og delte. Våre tanker går til hans nærmeste.

På vegne av mange venner og kjente i Naturvernforbundet

Per Flatberg, Maren Esmark og Magne Vågsland

HAR DU NOEN MILJØAGENTER I FAMILIEN?

Med familiemedlemskap i Naturvernforbundet kan alle barn under 15 år bli miljøagenter.

SOM MILJØAGENT FÅR DU:

- Velkomstpakke
- Fem årlige utgaver av medlemsbladet Miljøagentrapporten
- Mulighet til å være med i lokallag
- Tilbud om aktiviteter, leire og arrangementer
- Være agent og gjøre hemmelige oppdrag på nettsiden

Ta med store og små og bli familiemedlem i Naturvernforbundet!

Bytt medlemskap og registrer familiens miljøagenter på naturvernforbundet.no/medlem
Du kan også sende e-post til medlem@naturvernforbundet.no eller ringe 23 10 96 10 (innvalg 1)

MILJØAGENTENE
BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

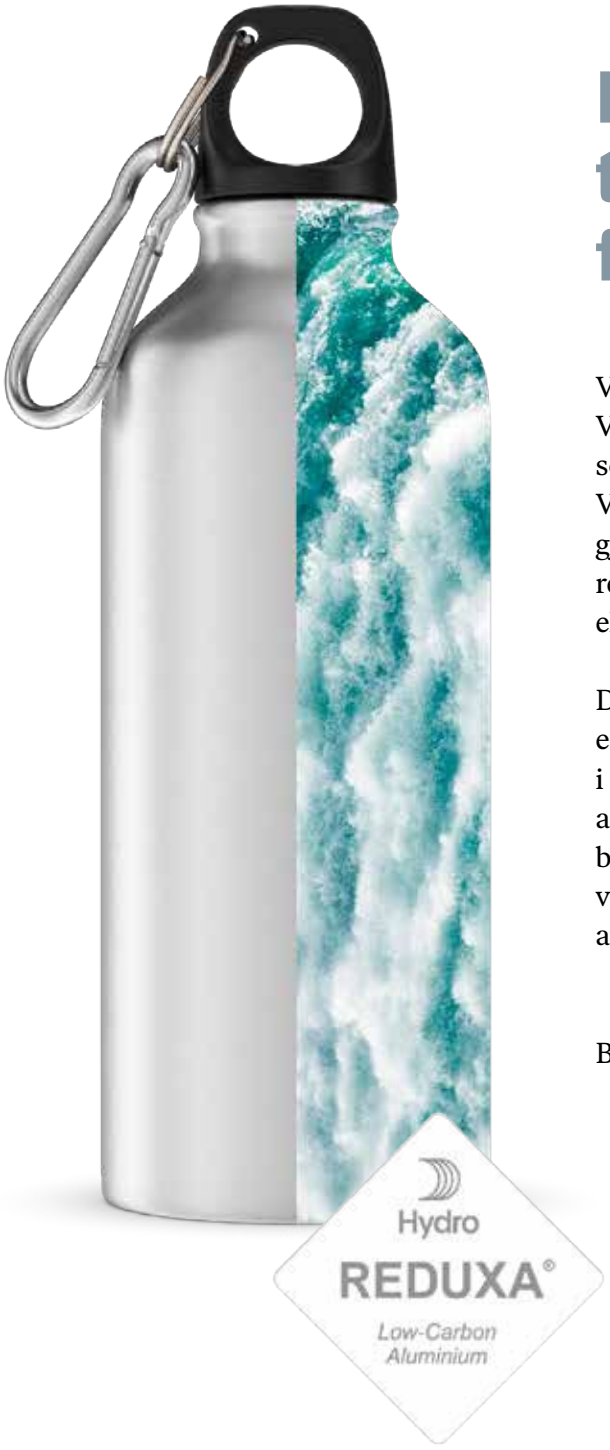

Har du noen gang tenkt på hva drikke-flasken din er laget av?

Vi må alle ta grep for å oppnå en mer bærekraftig verden. Vi som industri må produsere mer miljøvennlig sånn at du som forbruker kan velge produkter som er bra for planeten. Vi bør alle velge produkter som varer lenger, og som kan gjenbrukes eller resirkuleres. Men for å vite hva som er de rette valgene må du i dag nærmest være materialingeniør eller ekspert på livssyklusanalyser.

Det skal være enkelt for deg å velge en drikkeflaske som er bedre for miljøet. Derfor har Hydro i mange år investert i ny teknologi som reduserer utslippet i produksjonen av aluminium. Det gjør at vi kan bruke gamle sykler, brus-bokser og emballasje til å produsere nye produkter. Vi gir våre kunder det totale fotavtrykket til vårt aluminium, slik at du kan vite akkurat hva drikkeflasken din er laget av.

Besøk **hydro.com/barekraft** for å lære mer.

Hydro

Industries that matter